

ENFÂL

﴿ ٨ ﴾ سُورَةُ الْاَنْفَالِ

İşbu Enfal Sûresi medenîdir. Bedir muharebesinin ganaiminde ve sureti taksiminde beynelmüslimîn ihtilâf vaki' olmuş, nasıl taksim olunacağı, hüküm Muhacirîninmi? Ensarinmi? Yoksa mecmuununmu olacağını Resulüllaha sormuşlardı. Bu Sûrei celile nâzil oldu. Sebebi nüzulün tafsilâtında ba'zı ihtilâf varsa da esas i'tibariyle Bedir harbinde ve ganaim mes'elesi sebebiyle nâzil olduğunda hılâf yoktur. Binaenaleyh hepsi medenîdir.

Âyetleri - Yetmiş altıdır.

Kelimeleri - 1231

ن . م . ب . ر . ط . ق . د . « من طرب قد » - Fasılası

ENFAL - «Nefel» in cem'idir, Esasen nefil ve nafile bir asl üzere ziyade olan şey demektir, nâmaz, oruç ve sair ibadatta asl olan farz üzerine ziyade bulunanlara nafile denildiği gibi cihadda asıl ecrolan sevabı uhrevî üzerine zâid olan ganimete de «nefel» denilmiştir. Bundan başka bir gaziye hissai ganimetinden fazla olarak meselâ, şu sipere ilk girene şu verilecektir» gibi tenfil tarikıyla verilmesi şart edilen mâlâ dahi nefel itlak edilir. Salisen denilmiştir ki burada enfalden murad alel'umum ganâim değil, humüstür. Rabian denilmiştir ki enfal müşriklerden bilâ kıtâl çıkıp müslimanların eline geçen feyidir.

sh:»2365

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا
اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ

مُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥﴾ كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ
بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ ﴿٦﴾ يُجَادِلُونَكَ
فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ
يَنْظُرُونَ ﴿٧﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ أَحَدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ
وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَن يُحِقَّ
الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ ﴿٨﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ
وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٩﴾

Sana ganimetlerin taksiminden soruyorlar, de ki ganimetlerin taksimi Allaha ve Resulüne aid, onun için siz gerçekten mü'minlerseniz Allahdan korkun da birbirinizle aranızı düzeltin, Allaha ve Resulüne itaat edin 1 Gerçekten mü'minler ancak o mü'minlerdir ki Allah, anıldığı zaman yürekleri ürperir, karşılarında âyetleri okunduğu zaman imanlarını artırır, ve rablarına tevekkül ederler 2 O kimseler ki nemazı dürüst kılarlar ve kendilerine merzuk kıldığımız şeylerden infak eylerler, 3 işte hakka mü'minler onlar, onlara rablarının yanında dereceler var, bir mağfiret ve bir rizki kerîm var 4 Nasıl ki: rabbın seni hakk uğruna evinden çıkardı ve mü'minlerden bir kısmı ise istemiyorlardı 5 Tebeyyün etmişken hakta seninle münakaşa ediyorlardı, sanki göre göre ölüme sevkolunuyorlardı 6 Ve o vakit Allah, size iki taifenin birini va'dediyordu ki sizin olsun, siz, ise arzu ediyordunuz ki şevketsiz olan sizin olsun, halbuki Allah, kelimatıyla hakkı ihkak etmek ve kâfirlerin arkasını kesmek dileyordu 7 Ki hakkı hak tanıtsın ve bâtili ibtal etsin, varsın mücrimler istemesin 8

1. ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ﴾ Resûlüm sana enfâlden, ganimetlerden suâl ediyorlar

-«enfali suâl» buyurulmayıb «عَنِ الْأَنْفَالِ» buyurulması gösterir ki asıl enfali soruyorlar, ganimet

istiyorlar demek olmayıb enfalin ahkâmını suâl ediyorlar demek olduğuna işarettir ki bu cihet cevab ile de

tevazzuh edecektir. Sonra bunun sûrei «A'raf» in nihayetine bir teallûku hasabiyle de ubudiyyete terettüb

eden semarattan bir suâle işaret ma'nâsını da ihtiva ettiğinden gaflet olunmamak ıktıza eder. Cevaben:

﴿قُلِ الْإِنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ De ki enfâl, Allah ve Resûlünündür -ya'ni enfâl

hakkında hüküm vermek Allaha mahsustur. Bunda kimsenin reyî yoktur. Allah nasıl emrederse Resulullah

onu öyle tebliğ ve icra

sh:»2367

eder. Binaenaleyh ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ Allaha ittika ediniz.- Allahın gadabına sebep olacak

hallerden sakınıb korununuz ﴿وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ ve aranızdaki açıklığı Islâh

ediniz - ihtilâf ve münakaşayı mucib hallerinizi düzeltiniz ve bunu yapabilmek için

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ Allaha ve Resûlüne itaat de ediniz

﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ eğer mü'min iseniz - böyle yaparsınız. Zira 2.

﴿إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ﴾ mü'minler, ancak onlardır ki ﴿أَتَمَّ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ﴾

Allah anıldığı zaman -ya'ni mücerred «Allah» ismi celâli söylendiği, sıfatından hiç bahs olunmaksızın ve

efalinden hiç bir şey gösterilmeksizin yalnız «Allah» denildiği zaman ﴿وَجَلَّتْ قُلُوبُهُمْ﴾

yüreklere oynar- kalblerini ümidi rahmet ve şevki mahabbetle müterafık bir celâl-ü azamet mahafeti istilâ

eder. ﴿وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ﴾ Ve üzerlerine onun âyetleri tilâvet edildiği vakıt

﴿زَادَتْهُمْ إِيْمَانًا﴾ iymanlarını artırır -esbab ve delâili ilim-ü amel arttıkça iymanı tahkikî

inkışaf eyler, yakîn ve itmi'nanları ziyadeleşir ﴿وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ve ancak

rablarına tevekkül ve i'timad eylerler- başkasına değil, ancak Allaha tefvizi umur ederler 3.

﴿يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ onlar ki ﴿الَّذِينَ﴾ dirler.

4. ﴿هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ işte bunlar -bu sıfat ile muttasıf olanlar yokmu ﴿أُولَئِكَ﴾

hakkan mü'minler ancak bunlardır.- Hakikatte mü'min diye ancak bunlara denilir. Zira

sh:»2368

hem kalbleri, hem kalıbları ile mü'mindirler. ﴿لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ Bunlar için

rabları indinde yüksek yüksek dereceler ﴿وَمَغْفِرَةٌ﴾ ve büyük bir mağfiret

﴿وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ ve kerîm bir rızk- aded ve müddeti tükenmez, zarar ve fenası ve derd-ü belâsı

bulunmaz hayrı mahz olan bir ni'meti maksume -vardır- ki iyman ve amelin asıl ecri bunlardır; emval ve

ganâimi Dünyeviyye bunların karşısında kale alınmağa değmez bir takım enfâl ve nevaliden ibarettir.

Binaenaleyh enfalin hukmünü sorarken evvel emirde şunu bilmek lâzım gelir ki enfâl, bu derecatı, bu mağfireti, bu rızkı kerîmi ihlâl etmemek şartıyla ve onun üzerine zâid fazla bir ni'met olmak üzere mülâhaza edilmeli ve ganimet fikrine saplanarak bu emellerden mahrum kalmamalıdır. Yoksa ganâim, enfâl değil, bir vebal olur kalır. Bu hal, bu enfâl mes'elesindeki vaz'iyet neye benzer bilirmisiniz?.

Ya Muhammed, 5. ﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ﴾ Bu hal o

gibidir ki rabbının seni yatağından hak sebebiyle çıkarmıştı -ya'ni netekim rabbın seni, Medinedeki

hanenden «Bedre» sevk ettiği huruc hareketini emr eylediği zaman muhık ve muhakkak bir sebeble

çıkarmıştı ﴿وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ﴾ o sıra da ise bu mü'minlerin

bir kısmı muhakkak gönülsüzdüler.- Harbi arzu eder bir vaz'iyette değil idiler. Bunun için ilk çıkışta işin

ledünniyyatını bilmiyorlar, mümkün olan hazırlıklarını yapmadan sade bir kârvane gidiliyor diye gelişi güzel

çıkıvermiş bulunuyorlardı, harbi istemiyorlar 6.

﴿يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ﴾ hakikat tebeyyün ettikten -harb olacağı

anlaşıldıktan sonra hakta sana mücadele ediyorlardı

﴿كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ sanki gözleri göre göre

ölüme sevk olunuyorlardı- ya tab'an harb-u kıtalden kucundukları veya harb için hazırlanmamış

buldukları için iki süvari ve üç yüz on üç piyadeden ibaret bir adedi kalil ile düşmana karşı harbe çıkmayı

bir kısım mü'minîn bu kadar tehlikeli buluyor, hoş görmüyorlardı 7.

﴿وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ﴾ ve unutmayın o vakti

ki Allah size iki taifenin birini sizindir diye va'd buyuruyordu

﴿وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾ siz ise arzu ediyordunuz ki

şevketi olmyan sizin olsun. -Bu iki taifenin biri Ebûsüfyanın maiyyetinde Amr ibni Asın ve Amr ibni Hişamın

dahi içlerinde bulunduğu kırk süvari himayesinde Şamdan büyük bir ticaret ile gelmekte olan Kureyş

kârvanı idi. Hazreti Peygamber bu kârvanın vürudunu haber vererek Medineden hareket buyurmuş, Eshab,

ise hedefi hareketin yalnız bu kârvan olduğu fikr-ü mülâhazasında bulduklarından bir çoğu harekete

hafif bir surette iştirâk edivermişlerdi. Halbuki diğer kumandasında hareket etmiş, şevketli bir taife. Bin

kişilik müsellâh bir Kureyş ordusu «Bedr» e doğru geliyordu. O zaman Cibrîl nâzil olmuş demişdi ki «ya

Muhammed, Allah tealâ size iki taifenin birini va'detti, ya ıyr veya nefıyr, ya'ni ya kârvan veya Kureyş

ordusu» bunun üzerine Resulullah yolda eshabiyle istişare edib buyurdu ki «ne dersiniz; kavim, Mekkededen

çıktilar « **عَلَى كُلِّ صَعْبٍ وَذَلُولٍ** » geliyorlar. Binaenaleyh sizce ıyr, kârvan mı daha iyi,

yoksa nefiyr, ordu mu?» Hayır dediler bizce düşmanı karşılamaktan kârvanı ta'kib daha iyi. Buna karşı

sh:»2370

Resulullahın vechi saadetlerinde bir tegayyür hasıl oldu. Sonra şu vechile iadei kelâm buyurdu: «Kârvan

deniz kenarından geçti gitti, Ebûcehil ise geliyor» dedi, yine «ya Resulâllah kârvana bak, düşmanı bırak»

dediler. Resulü ekrem hiddetlenmişti, Ebûbekir ve Ömer radiyallahü anhüma kalktilar, güzel sözler

söylediler, sonra Sa'd ibni Ubade radiyallahü anh kalktı, dedi ki «ya Resulâllah emrine bak, icra et, vallahi

« **عدن ابين** » e gitsen Ensardan bir adam arkandan kalmaz.» Sonra Mıkdad ibni Amr radiyallahü

anh dedi ki «ya Resulâllah Allah tealâ sana ne emrettise icra et, ne tarafı arzu edersen biz her halde

seninle beraberiz. Biz, Beni İsrâilin Hazreti Musâyaya dedikleri gibi «

« **اذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ** » demeyiz ve lâkin deriz ki

«sen rabbınla git ikiniz onlarla harbediniz biz de maıyyetinizde deprenir bir gözümüz bulunduğu

müddetçe harbederiz.» Bunun üzerine Resulullah gülüb «bana söyleyin nâs bu iki reyden hangisine taraftardır» buyurdu ve nâstan muradı Ensar idi, zira Ensar, Akabede biyat ettikleri zaman «sen bizim diyarımıza vasıl oluncuya kadar zimmetlerinden beriyiz, bize geldiğin vakit zimmetlerimizdensin, evlâd-ü iyalimizi müdafaa ettiğimiz gibi seni de müdafaa ederiz» diye teahhüd etmişlerdi ve anlaşıldığına göre Resuli ekrem Ensarın «biz ancak Medine içinde hücum eden bir düşmana karşı müdafaayı der'uhde ettik» gibi bir reyde bulunmaları ihtimalini hesap ediyor gibi idi, Sa'd ibni Muaz kalkıb «ya Resulâllah galiba bizi murad ediyorsun» dedi, evet buyurdular, bunun üzerine «biz, dedi, sana iyman ettik, seni tasdik eyledik ve bize getirdiğin hakk olduğuna şehadet ettik ve bu babda sana sem'u tâat üzere ahidler verdik, binaenaleyh ya Resulâllah ne irade buyurursan icra et, seni hakk ile gönderen zati ecell-ü a'lâya kasem ederim ki sen bize şu denizi gösterib dalsan biz de beraber dalarız ve içimizden bir adam, tehallûf etmez ve bizimle düşmana karşı gitmeni

sh:»2371

hoş görmemezlik etmeyiz, biz harbde sebatkâr, çarpışma sırasında sadakat şîârızdır. Umulur ki Allah tealâ

bizden sana seni karirül'ayn edecek şeyler gösterecektir. Binaenaleyh yürüt bizi Allahın bereketine».

Sa'din bu sözünden Resulullah ferah ve inbisat buldu, sonra da buyurdu ki «haydi yürüyünüz Allahın bereketine, size tebşir ederim ki Allah bana iki taifenin birini va'd buyurdu, alimallah ben sanki şimdi o kavmin yıkılacakları yerlere bakıyorum». İşte harbin nihayetinde enfâl mes'alesi üzerine bidayetinde cereyan eden bu haller ihtar olunarak buyuruluyor ki:

Size Allah iki taifeden gayri muayyen birini va'd ediyorken siz şevketsiz tarafı arzu ediyordunuz

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ الْآيَةَ﴾ halbuki Allah kelimâtiyle hakkı ihkak etmeyi ve kâfirlerin kökünü

kesmeyi irade buyurdu. -Ya'ni siz, kârvanı vurmak gibi şerefsiz, küçük şeyler arzu ederken Allah celle celâlühü hakkınızda yüksek işler, kelime hakkın il'âsına ve kâfirleri kahrile dini hakkın i'zazına müteallık

emirler takdir ve irade buyurdu ki bu size sizin iradelerinizle Allahın hukm-u iradesi beyinde kendi

lehinize ne büyük bir fark bulunduğunu anlatır. Burada şuna iyi dikkat etmek lâzım gelir ki Allah tealâ bu

ihkaki hakkı doğrudan doğru halkile değil, kelimati vasitasiyle, ya'ni emrile yapmak istiyordu. Ve işte böyle

Allahın emr-ü kelimatiyle ve iradei beşerin mutavaatiyle yapılması lâzım gelen şeylerdir ki cürm-ü ma'siyet

ve derecat-ü mağfîret tahakkuk eder. Yoksa Allah tealânın kelimatiyle değil, doğrudan doğru cebr-ü

halkiyle yaptığı ve yapacağı şeyler de sa'y ve iradei beşerin hiç hukmü yoktur. Bunun için Allah evvel

emirde kelimât ve âyâtıyla o va'di gayri muayyen olarak yapıyormu ki 8.

﴿لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ﴾

mücrim-

sh:»2372

ler, istemeseler dahi -ya'ni o kâfirlerin, müşriklerin iredelerine rağmen- hakkı ihkak ve bâtili ibtal etsin:

hakkın hak ve bâtilin bâtil olduğunu ızhar ve i'lân eylesin.

Unutmayın, hatırlayın o vakti ki:

﴿٩﴾ اذ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّي مُّمَدِّكُمْ بِالْفِ
مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّفِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ اِلَّا بُشْرًا وَلِتَطْمَئِنَّ
بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ اِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
﴿١١﴾ اذ يَغْشَىكُمُ النَّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِنْ
السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ
عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ﴿١٢﴾ اذ يُوْحٰى رَبُّكَ اِلٰى
الْمَلَائِكَةِ اَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا سَالِقِيْ فِيْ قُلُوْبِ

الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ
بَنَانٍ ﴿١٣﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٤﴾ ذَلِكَ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ
لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ ﴿١٥﴾

sh:»2373

Meali Şerifi

O vakit siz, rabbınızdan istimdad ediyordunuz da size ben işte ardı ârdına bin Melâike ile imdad ediyorum diye icabet buyurmuştu 9 Ve bunu Allah size sırf bir müjde olsun ve bununla kalbeliriniz itmi'nan bulsun diye yapmıştı, yoksa nusrat Allahın kendindendir, hakikat Allah azîzdir hakîmdir 10 O vakit size, tarafından bir emniyyet olmak üzere bir uyku sardırıyordu ve üzerinize Semâdan bir su indiriyordu ki bununla sizi tathir eylesin ve Şeytanın murdarlığını sizden gidersin ve kalblerinize rabita versin ve bununla ayaklarınızı sağlam durdursun 11 O vakit ki rabbın Melâikeye şu vahyi veriyordu: "ben sizinle beraberim, haydin iymanı olanları tesbit edin, kâfirlerin yüreklerine dehşet bırakacağım, hemen vurun boyunlarının

üstüne, vurun onların parmaklarına 12 böyle, çünkü onlar Allaha ve Resulüne karşı geldiler ve kim Allaha

ve Resulüne karşı gelirse bilsin ki Allahın ıkaı şiddetlidir 13 İşte bunu gördünüza, şimdi onu tadın, kâfirlere

bir de Cehennem azâbı var 14

9. ﴿اذ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ﴾ Hani rabbınıza istigase ediyor, yalvarıyor imdad ve nusrat

istiyordunuz da ilh... -Mü'minler, harb-ü kitalın muhakkak olduğunu anladıkları zaman «

رَبِّ انصُرْنَا عَلَىٰ عَدُوِّكَ يَاغِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ اغْنِنَا

etmeğe başlamışlardı, Hazreti Ömerden merviy olduğu üzere Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem

müşriklere baktı bin kadar var, bir de Eshabına baktı üç yüz on küsur kişiden ibared, bunun üzerine kibleye

döndü ve iki elini uzattı «

اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي . اللَّهُمَّ إِنْ تَهْلِكْ هَذِهِ الْعِصَابَةَ لَا
تُعَبِّدُ فِي الْأَرْضِ = ilâhî bana va'dını incaz buyur, ilâhî şu isabe, şu beş on kişi helâk olursa yer

yüzünde sana ibadet edilmeyecek» diye dua ediyordu ve böyle devam etti, nihayet ridası düştü, Hazreti Ebi

Bekir radiyallahü'anh aldı, mubarek omuzuna koydu ve ardından tuttu da «ya nebiyallah! Rabbına

münaşeden, münacatın yetişir o sana va'dini incaz edecektir» dedi.

sh:»2374

﴿رَبِّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ Rabbınız da size şöyle icabet buyurdu -ya'ni şu nâzil oldu:

﴿أَنْتَى مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾ her halde ben size ardı ardına

bin Melâike ile imdad edeceğim- bu kadar Melâikeye ne lüzum var dı? Allah, Melâikesiz dilediğini

yapamazmıydı ve o dileyince bir Melek Dünyanın altını üstüne getirmeğe kâfi gelmezmiydi? 10.

﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى﴾ Allah, bu imdadı hiç başka değil ancak bir müjde

﴿وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ﴾ ve bununla kalbleriniz mutmein olsun için yaptı

﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ yoksa nusrat ancak Allah tarafındandır. -Ne

esbab ve kuvâyı zâhireden, ne de Melâikeden değildir. Allah tealâ size iş gördürmek, sizi muzaffer kılmak

istemmiş ve sizin havf-ü iztrabınızı izâlâ ve heyecan-ü halecanınızı teskin ile tebşir ve tatmin etmek için böyle

ardı ardına bir çok Melâikeyi ma'iyetinize vermiş, size imdad eylemiştir ki hakikatte te'sirin ancak Allaha

mahsus olduğunu, Allah dileyince zaiyfleri kavilere galib kılvireceğini ve Allah dilemeyince maddî ve

ma'nevî esbab ve kuvanın hiç bir hukmü olamayacağını iyice anlıyorsunuz ve binaenaleyh vazifenizi yapmak

için esbabın fıkdanı zamanında ümidi kesib nusratı ilâhiyyeden me'yûs olmanız ve Allahın emir ve

kelimesiyle yaptıracağı bu gibi umurda eğer Allah murad ediyorsa bizi karıştırmadan kendisi doğrudan

doğru yapıversin dimeyeyiniz de zâhiren en ümitsiz görünen zamanlarda bile azm-ü ümid ile bihakkın

çalışasınız. Çünkü ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ Allah her halde bir azîz ve hakîmdir.-

Hukm-ü irâdesine münazea mümkün olmaz, fi'l-ü emri hikmetten halî bulunmaz. Bu ma'lûm olduktan sonra

idi ki sûrei

sh:»2375

«ali Imran» da «Uhud» vak'ası hakkında «

﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ buyurulmuştur. Allahın

hikmetine bakınız ki:

11. ﴿إِذْ يُغَشِّكُمُ النُّعَاسَ﴾ Hani size uykuyu sardırverdi -fakat gaflete düşürüb

baskına uğratmak için değil ﴿أَمِنَةً مِنْهُ﴾ tarafından bir te'min olmak- korkunuzu silib dinlendirmek

-için ﴿وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ ve üzerinize- semâdan umulmadık bir

zamanda -semâdan bol bir su indiriyordu- düşman ordusu daha evvel gelmiş, su bulunan mevzi'i tutmuştu,

müslimanlara bir yudum su vermiyorlar ve bu sebeble galebeyi te'min edeceklerini zannediyorlardı.

Müslimanlar susamışlar, içmek, taharet etmek, gusül eylemek için su bulamamışlar, bir çokları ihtilâm olmuştu. Bundan başka buldukları mevki' kumluktu, ayaklar batıyor, toz duman oluyordu, düşmanın çokluğuna ve alât ve edevatlarının kesretine munzammolan bu ahval ise bir çok korkulara, vesveselere bâ'is olmuştu, böyle bir sırada Allah tealâ geceleyin öyle bir yağmur ihсан etmiş, vâdi ırmak gibi akmişti.

Bakınız bu su, susuzluğu izâle ettikten başka ne kadar ni'met ve hikmeti tazammun ediyordu ki:

1- ﴿لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ﴾ Sizi bununla tathir etsin -kirletecek şeylerden temizlesin, necasetten,

hadesten taharet ettirsin, abdestinizi, guslünüzü te'min eylesin de bir kerre bu yüzden olan gam-ü kederinizi defetsin, zira mü'minler su bulamadıkları zaman harareten defetsin, zira mü'minler su bulamadıkları zaman harareten müteessir oldukları kadar belki daha ziyade taharetsizlikten mağmum ve mükedder olurlar. Mü'min cünüb olduğu zaman adetâ kendinden tiksindir, gusüledemezse kalbi müteellim ve muztarib olur. Ve hakikaten taharet her ni'metin esasıdır. Bu hikmete mebniydir ki Allah tealâ taharete temkini, suyun en birinci menfeat ve hikmeti olan bir ni'met olmak üzere göstermiştir.

2- ﴿وَيُذْهِبَ عَنْكُمُ رِجْزَ الشَّيْطَانِ﴾ Ve sizden Şeytanın ezasını, vesvesesini

gidersin -düşman «Bedr» suyunu istilâ etmiş bulunduğundan dolayı Şeytan müslimanlara vesvese vermek için vesile buluyor, susuzluktan helâk olmakla korkutuyordu. Rivayet olunuyor ki bir çokları uyuyub ihtilâm olunca İblis kendilerine temessül etmiş ve demişti ki: siz hakk üzerinde bulunduğunuzu zu'mediyorsunuz, ve halbuki cenabet cenabet namaz kılacaksınız ve susuzluktan helâk olacaksınız, eğer haklı olsanız idiniz düşman suya galebe mi edebilirdi? İşte yağmurun yağması bu gibi Şeytan vesveselerini de izâle etmiş idi.

3- ﴿وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ﴾ Ve kalbleriniz üzerine bir rabita olsun -Allahın

mukaddime-i nusratı olan lûtfunu umumen müşahede ile kalbleriniz kuvvet bulsun da Allaha tevekkül ve itimadınız ve ciheti vahdetinizde irtibatınız artsın.

4- ﴿وَيُثَبِّتْ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾ Ve bununla ayaklarınızı tasbit etsin -yerli yerinde iyi ve sıkı

bastırsın da kuşlara battı kaymasın.

12. ﴿اذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ O vakit ki -ya Muhammed! rabbin

Melâikeye şöyle vahyediyordu: ﴿أَنَا مَعَكُمْ﴾ ben sizinle beraberim -ya'ni avn-ü inayetim,

imdad-ü muvaffakiyetim beraberinizdedir. ﴿فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ binaenaleyh iman

edenleri tesbit ediniz- ayaklarını kaydırmayıb sebat ettiriniz

﴿سَأَلْتِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ﴾ yakında ben kâfir olanların

kalblerine korku düşüreceğim, o zaman ﴿فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ﴾ hemen vurunuz

boyunlarını üstüne ﴿وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ﴾ vurunuz onların -parmaklarına kadar-

her tarafına

sh:»2377

13. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ bunun sebebi, çünkü onlar Allah ve

Resulüne şikak yaptılar, zıd gitmeğe uğraştılar

﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ her kim de

Allah ve Resulüne şikak ederse şüphe yok ki Allah şedidül'ıkabdır.

14. ﴿ذٰلِكُمْ﴾ İşte ey kâfirler gördünüz ya emir böyledir. ﴿فَذُوْقُوْهُ﴾ Binaenaleyh bunu

tadınız, bununla beraber ﴿وَ اِنَّ لِلْكَافِرِيْنَ عَذَابَ النَّارِ﴾ kâfirlere bir de ateş azâbı

muhakkak -ki bu da Âhırettedir.

Bundan böyle:

﴿١٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا
فَلَا تُوَلُّوهُمْ الْاَدْبَارَ ﴿١٦﴾ وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبْرَهُ اَلَّا مُتَحَرِّفًا
لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَمَا وِجْهُ
جَهَنَّمَ وِبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿١٧﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Ordu halinde kâfirlere çattığınız vakit artık onlara arkalarınızı dönmeyin 15

Her kim böyle bir günde onlara -dönüb çarpışmak için pırlanmak veya diğer bir takımında mevki' almak

halleri müstesna olarak- arkasını dönerse muhakkak Allahdan bir gadaba değmiş olur, ve varacağı yer

sh:»2378

15. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ Ey iman edenler, ey mü'minler cemaati

﴿إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا﴾ kâfirlere zahf halinde rast geldiğiniz vakit -ya'ni

sizden çok olarak sürü ile sürtünüb geldikleri saffi harb nizamında karşılaştığınız zaman

﴿فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ﴾ onlara arkalarınızı çevirmeyiniz- sizin kadar veya daha az

oldukları zaman şöyle dursun çok buldukları zaman bile kıçınızı dönüb kaçırmeyiniz derhal vaz'iyet

alıb tutununuz. Zira 16. ﴿وَمَنْ يُولِهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ﴾ her kim onlara o gün kıçını dönerse

﴿الَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ﴾ ancak bir kıtal için yan çizerek -ya'ni düşmanı daha iyi vurmak için

kerr-ü fer gibi bir hud'ai harbiyye maksadiyle ﴿أَوْ مُتَحِيزًا إِلَىٰ فِئَةٍ﴾ veya bir takıma

çekilmek ve orada ahzı mevki' etmek suretiyle- meselâ daha mühim bir düşman bölüğüne saldırmak veya

bir yerde bir müsliman kıt'asına imdad veya iltihak eylemek üzere dönenlerden maadası

﴿فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ﴾ muhakkak Allahdan bir gadaba dönmüş olur.

﴿وَمَا وَاوَيْهِ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ -Eğer düşman iki kattan fazla ise biraz sonra

gelecek olan « أَلَعِنَ خَفَّ اللَّهُ عَنْكُمْ » mucebince bu huküm muhassastır.

Hakikati hal öyle bâlâda beyan edildiği vechile olunca:

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ
اللَّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ

sh:»2379

﴿١٨﴾ ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ إِنَّ
تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ
تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتِكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ
مَعَ الْمُؤْمِنِينَ

Meali Şerif

Sonra onları siz öldürmediniz ve lâkin onları Allah öldürdü, attığın vakit da sen atmadın ve lâkin Allah attı, hem de mü'minlere güzel bir imtihan geçirtmek için, hakikat Allah semi'dir, alîmdir 17 Bunu gördünüz, bir de kâfirlerin tedbirini Allahın za'iyf düşürmesi var 18 Feth istiyorsanız (ey kâfirler) işte size fetih, ve eğer vaz geçerseniz hakkınızda daha hayırlı olur, yok döner yine başlarsanız biz de başlarız, o vakit askeriniz çok da olsa size zerre kadar faide vermez, çünkü Allah mü'minlerle beraberdir 19

17. ﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ﴾ İmdi onları siz katletmediniz -o maktul düşen ve enfali mevzu'ı bahs olan müşrikler sizin kuvvetinizle düşmediler ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ﴾ ve lâkin onları Allah katletti- size emr-ü nusrat vermek, üzerlerine sevk-u taslit eylemek ve kalblerine korku düşürmek suretiyle onları o öldürdü. Rivayet olunuyor ki Kureyş, ordusu, «Akankal» den çıkınca aleyhissalâtü vesselâm demişti ki «işte Kureyş, gurur ve ifihar ile geldi, Resulünü tekzip ediyorlar, Allahım, bana va'dini senden isterim» derken Cibrîl aleyhisselâm geldi «bir kabza toprak al on-

lara at» dedi, vaktâki tarafeyn tutuştular, Resulullah bir avuç çakıl aldı yüzlerine doğru attı ve «

شَاهَتِ الْوُجُوهُ» buyurdu, göziyle meşgul olmadık bir müşrik kalmadı. Binaenaleyh bozuldular,

mü'minler de enselerine bindi öldürüyorlar ve esir ediyorlardı, sonra vaktâki harb bitti çekildiler, Eshab

içinde «şöyle kestim, şöyle esir ettim» diye tefahur edenler olmuştu, bu âyet bunun üzerine nâzil oldu. Ya'ni

siz iftihar ediyorsanız şunu iyi bilmelisiniz ki onları kendi kuvvetinizle siz değil Allah öldürdü

﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ﴾ ve attığın vakit da sen atmadın ya Muhammed, -bir remiy, bir

endaht suretinde bir fi'l yaptığın vakit düşmanlara isabet ve te'sir eden, hepsinin gözlerine batan atışı sen

atmadın, o remiy sur'inin netaici hasılasını sen yapmadın ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ velâkin Allah

attı- zira at emrini veren o, mermiyi hedef gayesine irdiren ve düşmanı bozub sizi tepesine bindiren ve

arkasını aldırان odur. Eğer remyin ve râminîn hakıkati mülâhaza edilmeyecek olursa bütün fahr-ü şeref

düşmanın boynuna inen bir kılıcın veya damarına saplanan birokun veya gözüne batan bir çakılın hakkı

olmak ve o zaman da size hiç bir hissai şeref isabet etmemek lâzım gelir. Fakat şeref ne kınındaki kılıcın, ne

yerindeki akılındır. İşte o kılıcın, o mermiyinin gazîlere karşı vaz'ıyyeti ne ise gazîlerin Allaha karşı

vaz'ıyyetleri onun daha madununda bir vaz'ıyyeti istihdamdır. Binaenaleyh gazîler, bilmelidirler ki hakıkatte

kendilerinin hiç bir hakkı tefahurleri yoktur. Bütün bunları yapan emr-ü halkıyla Allahdır. -Buradan vahdeti

vücut istidlâlîne veya bir ittihad tevehhümüne saplanmak doğru değildir. Bunda vahdeti vücut veya ittihad

değil, efal ve müessirati suriyyenin fevkında tesiri hakikînin isbatı ve müessiri hakikînin vahdaniyeti

mevzuı bahistir. Ortada maktul ve gazî, mermiy ve râmiy yok değil ve bunlar « هو هو »

sh:»2381

sine Allah da değil fakat hepsinin vücud ve fi'li üzerinde müessir, hâkim bir Allah var ki bütün esbab ve

avamili suriyye ve muhtelifenin irtibatı ve netaici hasılası onun tahti hüküm ve te'sirindedir.

﴿وَلِيَبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلََاءٌ حَسَنًا﴾ ve Allah mü'minlere tarafından güzel bir

tecribe -güzel bir ni'met olan bir tecribei nasr-u zafer- vermek için ki bunları yaptı

﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ şüphesiz ki Allah bir semî'î alîmdir -dualarınızı, feryadlarınızı, gizli

açık seslerinizi sözlerinizi işidir. Niyyetlerinizi, maksadlarınızı, fikirlerinizi, kuruntularınızı ve bütün ahval ve

harekâtınızı bilir. 18. ﴿ذَلِكُمْ﴾ gördünüz ya işte iş böyle

﴿وَإِنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ﴾ ve filhakıkaya Allah kâfirlerin keydini

muhindir. -Mekr-ü hiylelerine vahn ve za'f verir çürütür, ibtal eder. Ey kâfirler 19.

﴿فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ﴾ işte size fetih geldi ﴿إِنْ تَسْتَفْتِحُوا﴾ fetih isterseniz

-fethetmek isterken fetholundunuz, emelleriniz ma'kûs olub hiyleleriniz başınıza geçti. Rivayet olunuyor ki

Mekke müşrikleri hareket ettikleri zaman Kâ'benin örtüsüne yapışmışlar, «

وَأَهْدَى الْفِئَتَيْنِ وَأَكْرَمَ الْحِزْبَيْنِ = ya Allah iki askerin en yükseğine ve iki fienin en

doğrusuna ve iki hizbin en kerîmine nusrat et» diye dua etmişler, Allahdan fûtuhat istemişlerdi. Ne şayanı

dikkattir ki duaları hiç kabul olunmamış değil fakat kendileri dualarına mâsadak olmadıkları için kendilerinin

aleyhine ve mü'minlerin lehine olarak kabul olunmuştur. Ve bu âyette «Bedr» muharebesinin asıl menşei

müşriklerin fikri tecavüzü olduğuna işaret vardır. Onun için buyuruluyor ki ﴿وَأَنْ تَنْتَهُوا﴾ ve

sh:»2382

eğer bu sevdadan vaz geçerseniz bu bulunduğunuz hale ya'ni Allaha ve Resulüne şikak-u adavet ve

harb-ü fetih sevdasına nihayet verirsiniz ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ bu sizin için hayırdır.

﴿وَأَنْ تَعُودُوا نَعْدًا﴾ ve şayed yine harb fikrine dönecek olursanız biz de döneriz

﴿وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتِكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ﴾ ve cemaatiniz çok ta olsa

hiç bir şey'e yaramaz, size faidesi olmaz ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ve Allah,

muhakkak mü'minlerle beraberdir.- Fakat mu'minler de bunu mutlak ve bilâ kayd-ü şart zannetmemeli ve

unutulmamalıdır ki bu maiyyet, iymanı kâmil ve şeraiti ittiba' ile meşruttur.

Onun için:

﴿٢٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا
عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا
وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ
الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا
لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

sh:»2383

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Allaha ve Resulüne itaat edin ve işidib durduğunuz halde ondan yan

bükmeyin 20 ve işitmedikleri halde işittik diyenler gibi olmayın 21 Çünkü yer yüzünde debelenenlerin

indallah en kötüsü o sağırlar o dilsizlerdir ki hakkı akıllarına koymazlar 22 Allah onlarda bir hayır görseyidi

elbette kulaklarına sokardı ve bu hallerinde kulaklarına soksa idi yine aldırılmaz döner giderlerdi 23

20. ﴿وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ Ve işidib durduğunuz halde ondan, o

Allahın Resulünden çevrilmeyin 21. ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ﴾ ve öyleleri gibi olmayın ki:

﴿قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ işittik dediler de halâ işitmezler. -Dilleriyle işittik

diye iddia ederler, fakat hakkıyla dinlemez, anlamazlar, anlasalar bile tutub icra etmezler, sanki hiç

işitmemiş gibi olurlar.- Siz bunlar gibi olmayın, zira 22. ﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ﴾

bütün dabbelerin -yer yüzünde debelenen kâffe hayvanatın- indallah en şerri, en kötüsü

﴿الصُّمُّ الْبُكْمُ﴾ o sağırlar o dilsizlerdir. -O kulağı varken hakkı duymıyan, dili olub da hakkı

söylemiyen sağır ve dilsizlerdir. ﴿الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ ki akıllanmazlar: hakkı teakkul

etmezler.- Kulak yok, dil yok, akıl yok bu hal en aşağılık hayvanatı süfliyyenin halidir. Var fakat hakka

gelince yok, bu da hayvanat süfliyyeden daha aşağı ve aynı şerrolan hayvanatın halidir ki bunlar insan

suretinde bulunan devabbı şirredir. Yılanlara bile bir şey duyurmak mümkün olur da bunlara olmaz. Evvelâ

işitmesi olmiyan konuşması olmaz. Aslından sağır olan nutuktan mahrum olur. Çünkü sözü samiası olan

belliyebilir. Ve işittikten sonradır ki kendinden başkasına söyleyebilir sözün de teakku-

sh:»2384

le pek büyük hizmeti vardır. Gerçi her hangi bir hâsseden mahrum olmak bir akıl mebdeinden mahrum olmaktır. Fakat dil bu noksanı oldukça telâff eder. Meselâ şammesi olmıyan ve lâkin dil bilen ve dinliyecek olan bir samia kokmuş bir şeyi ihtar etmek mümkün olur. Bununla beraber semi' ve nutkun fıkdanı büsbütün aklın fıkdanı demek değildir. Nice sağırılar dilsizler bulunur ki akılları vardır. Ve bir sağır dilsizin biraz akılı varsa ba'zı şeyleri anlaması ve anlatması ve hattâ yazıyı çizmesi ve bu suretle ba'zı metalibine vâsıl olması mümkün bulunur. Fakat sağır ve dilsiz olduktan başka hiç akılı da yoksa son derece nâçâr bir halde kalır, maamâfih kendine ve diğerlerine karşı mutlak bir şerr olması da lâzım gelmez lâkin kulâğı var hakkı duymaz, duymak istemez, dili var etmez, etmek istemez, böyle sağır, böyle dilsiz, böyle akılsızlar yokmu hayvanların hayvanı, fenaların fenası ve nefsel'emirde gerek kendilerine ve gerek diğerlerine karşı şerlerin şerridirler. Bir çok mahlûkattan tefevvuklarına ve diğer behaimden temayüzlerine medar olmak üzere Allah tealânın kendilerine verdiği idraki hak kuvvelerini öyle ibtal edenlerde hayır namına hiç bir şey yoktur. 23.

﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا﴾ Evet, Allah bunlarda bir hayır bilse idi -ya'ni bunlarda

hayır cinsinden ednâ bir şey bulunacağı ve hayır cümlesinden olmak üzere kuvvelerini teharrîyi hakka sarf

ve ayatı haktan intifa' edecekleri ilmi ilâhîde sabit ve binaenaleyh nefsel'emirde mukadder olsa idi

﴿لَا سَمْعَهُمْ﴾

elbette Allah onlara işittirirdi- fehm-ü tedebbürle dinler, Resulün hakkıyyetine vakıf

olurlar ve iman-ü itaat ederlerdi, lâkin böyle olmadı, işitmediler, demek ki işittirmedi ve o halde demek ki

nefsel'emirde bunlarda hiç bir hayır yoktur. ﴿وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ﴾

sh:»2385

ve böyle iken bunlara işittirmiş olsa idi ﴿لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مَعْرِضُونَ﴾ mutlak dönecekler, yüz

çevirib gideceklerdi. -Duyub anladıklarından asla intifa' etmiyecek, hak duygusundan, ya'ni kalben tasdika

mecbur olduktan sonra icrasına yanaşmıyacak, irtidat edecek ve hiç düşmamıştan daha fena olacaklardı

ve artık burada i'raz ettirmese de cebren yaptırır ne olur? Denemez, çünkü mevzû mes'ele cemadâtinki

gibi efali ıztırariyyeden değil semi' ve nutuk ve akıldan intifa' ve emir ve kelime ile yapılması matlûb olan

efali cüziyyeti hayatiyyedir. Ve buna karşı öyle bir sual, tenakuz olur.

Velhasıl böyle cebirden başka bir şey dinlemiyen şirirler gibi olmayın da:

﴿٢٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا
دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ
وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٥﴾ وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٦﴾
وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن
يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٧﴾

sh:»2386

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Sizi kendinize hayat verecek şeylere da'vet ettiği zaman Resuliyle Allaha

icabet edin ve bilin ki Allah hakikaten kişi ile kalbinin arasını gerer, ve siz hakikaten hep ona

haşrolunacaksınız 24 Ve öyle bir fitneden sakının ki hiç te içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla

kalmaz, ve bilin ki Allahın ıkabı şiddetlidir 25 Ve düşünün ki siz bir vakit yer yüzünde hırpalanıp duran bir

azlıktınız, nâsın sizi çarpıvereceğinden korkardınız, öyle iken o sizi barındırdı, o sizi nusratiyle te'yid

buyurdu o size temizlerinden rızıklar verdi ki, şükredesiniz 26

24. ﴿اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ Allaha ve

Resulüne sizi ihya edecek bir şey'e çağırdığı vakit istekle icabet edin -şayanı dikkattir ki da'vet fi'li hem

Allaha hem Resulüne isnad ile « دَعَاكُمْ » diye tesnifelenmemiş « دَعَاكُمْ » diye müfred getirilmiş

ve Resule isnad olunmuştur. Zira da'vet birdir. Allahın da'veti Resulünden zâhir olacak ve Resulün da'veti

Allahın da'vetinden başka bir şey olmayacaktır. « لِمَا يُحْيِيكُمْ » sizi ihya edecek, hayatınıza sebep

olacak, cemadat ve behaim halinden çıkarıp insanlığın namzed olduğu muhtar, mes'ud, ebedî hayata

hürriyyetinizle yükseltecek bir ilim veya amel demektir ki Peygamber buna da'vet için ba'sedilmiş ve

insanlara kulak, dil ve akıl-ü irâde bunun için verilmiştir. Peygamber Allahın vereceği öyle bir hayat

esbabına da'vet edeceği cihetle da'vat ettiği ve kulağınza böyle bir da'vet iriştığı vakit hemen istekle icâbet

ediniz ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾ ve biliniz ki Allah

muhakkak kişi ile kalbinin arasına hail olur.- Ona kalbinden, kalbine ondan daha yakın, daha hâkimdir.

Ondakini gönlünden, gönlündekini ondan daha iyi bilir ve daha yakından zabt-u

sh:»2387

temellük eder. Kudreti o kadar nâfizdir ki yalnız kişi ile agyarı arasını değil onunla, kalbi arasını gerer, şâir «

انا » ile meş'ur « انا » yi birbirinden ayırır. İnsanı bir anda gönlündeki emellerinden mahrum ediverir.

Azimlerini bozuverir niyyetlerini tahvil ediverir, kanaatlerini, zevklarını değiştiriverir, onunla kalbinin arasını

öyle ayırır, öyle açar ki birbirinin zıddı kesilir, insanın kendini kendine hasm eder, kişi ile kalbinin arasına

öyle girer ki aklını elinden aliverir, bütün şuurunu selbediverir. Kendi kendini duymaz ediverir, nihayet

canını alır öldürüverir. Bunun için Allah sizinle kalbiniz arasına perde çektiği ve ölüme da'vet ettiği vakit

icâbet etmemeğe ve cebrine mukavemet eylemeğe imkân bulamazsınız ve bir lâhza sonra başınıza ne

geleceğini bilemezsiniz. O halde kalbinizle aranız açılmadan canınız elinizden alınmadan, fırsat elinizde

iken Allahın Resulün sizi ihya edecek, hayatı ebediyyeye yükseltecek ilim veya amel her hangi bir şeye

da'vet ettiği zaman ihmal etmeyib istekle icâbet ediniz ﴿و﴾ şunu da biliniz ki

﴿اِنَّهٗ اِلَيْهٖ تُحْشَرُوْنَ﴾ her halde en mühim mes'ele: siz her halde ona haşrolunacaksınız.

-Başkasına değil yalnız Allaha toplanacaksınız da amellerinizin mertebesine göre cezasını çekeceksiniz.

Binaenaleyh «kalbimizden, canımızdan ayrılırsan ne olur?» Demeyiniz de itaat ve icâbet etmemekten

sakininiz. 25. ﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً﴾ ve bir fitneden korununuz ki

﴿لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً﴾ her halde içinizden bilhassa

zulmedenlere isabet etmez.- Yalnız işi yerinden oynatanlara mahsus bir musibet olmakla kalmaz, belik

umumîleşir, size de şamil olur. Bazı günahları vardır ki zararı âmm olur. Sebebe olacağı fitne ve ihtilâl,

celbedeceği mihnet ve musibet yalnız o günahı yapan, işi yerinden oynatan ve bu suretle kendine ve gayre

zulmetmiş olan zalimlere

sh:»2388

münhasır kalmaz da kurunun yanında yaşı da yakar. Meselâ ı'lâni münker, emir bilma'ruf ve nehiy

anilmünkerde müdahene, ifsadı akıde, iftirakı kelime, cihadda tekâsül bu kabildendir. Bir şahsın hatası bir

orduyu batırabilir. Hadîsi nebevîde varid olduğu üzere bir geminin dibini delmeğe uğraşan bir şahsın fi'li

öyle bir gark musibetini intac eder ki bu fitne o geminin içinde bulunanlardan yalnız onu delene veya ona

munvenet edenlere veya görüb sükût edenlere değil hiç haberi olmiyanlara varıncıya kadar hepsine isabet

edecek bir musibeti şamil olur. Ve hattâ hiç haberdar olmiyanların gaffetlerinden dolayı vaz'iyetleri daha

feci' olabilir. Bunun için böyle bir musibete bidayeten meydan vermemek için korunmak, murakabe

umumiyyede bulunmak ve onu deleni men'etmek o gemide bulunanların hepsine farzı kifaye olan bir vazifedir. İçlerinden ba'zıları bu vazifeyi iyfa ettikleri surette hepsi kurtulur, hiç biri aldırmaıyb gemi delindiği surette ise hepsi musab olur. Fakat dikkat edilmek lâzım gelir ki gemiyi delmeğe kalkanı men'edelim derken herc-ü merc ile muvazeneyi bozub geminin devrilmesine de sebebiyyet vermemelidir. Evvelâ farzı kifayenin iyfasını der'uhde ederek farzı ayn gibi icra edecek kaptan ve maıyyeti gibi «

أُمَّةٌ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ» bulunmak, saniyen herkes

kendi nefsinı muhasebe etmek, salisen cereyanı umumîden gaflet etmiyerek mürakabei umumiyyeyi dikkat ve intizam ve husni ahlâk ile idame eylemek ve bu suretle fitnei âmmeden korunmak lâzımdır. Bu ise her mü'minin kendi nefsinde Allah ve Resulü için itaat ve icâbeti iltizam ve fitne vakı' olmamak için kendine ve cemaatine ihtimam ile gafletten ihtiraz eylesine mütevakkıftır. Bundan anlaşılır ki fitnei âmme yalnız asıl cürmü ika' eden zalimlerin cezası değil aynı zamanda korunmaıyb onun iykaina meydan veren gafillerin gafletlerinin de cezasıdır. Son nefese kadar çalışıb da muvaffak

sh.»2389

olamıyanlara gelince «مَعْدِرَةٌ إِلَى رَبِّكُمْ» medlûlünce ındallah ma'zur olurlar. Maamafih o

zalim veya gafillerin içinde bulunub onlara mücaveret ettiklerinden dolayı Dünyada o musibeti âmmenin

dairei şümülünden haric kalmamaları da muhtemil bulunuyor. Âhirette me'cur olurlarsa da Dünyada mihnet

çekerler ve bunların çektikleri, sebep olanların ukubetini teşdid eder. Bunun için fitne ve Mihnet

zalimlerden başkasına isabet etmez zannetmeyib öyle bir fitneden korununuz

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ve biliniz ki Allah muhakkak şedidül'ıkabdır.

-İkabin şiddetindedir ki yalnız zalimlere münhasır kalmaz da onların muhılatlerini, mücavirlerini de istilâ

eder. İmdi bunları böyle bildirib de « اتقوا » emrini tebliğ eden Resulün ne kadar ihyakâr bir da'vette

bulduğunu anlayın ve daha iyi anlamak için 26. ﴿وَاذْكُرُوا إِذٍ﴾ ve o vakti de hatırlayın ki

﴿مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ siz -mü'minler- gayet azdınız ﴿أَنْتُمْ قَلِيلٌ﴾ yerde

ezilmek isteniyordunuz.- Mekke arzında Kureşin veya Furs-ü Rumun elleri altında makhurdunuz

﴿تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ﴾ nasın sizi çarpıp tepeleyivermesinden

korkuyordunuz -etraftaki halk bu kadar nazarı husumetle bakıyordu, emniyyet-ü âsaiş yoktu

﴿فَأَوَيْكُمُ﴾ müteakiben Allah, sizi yerleştirdi- Medineye nakl-ü iskân edib emniyyet-ü âsaiş verdi

﴿وَأَيَّدَكُمُ بِنَصْرِهِ﴾ ve sizi nusratıyla te'yid eyledi -Ensarın muzaheretı, Melâikenin imdadı ve

«Bedr» zaferiyle kuvvetlendirib o küffara karşı müeyyed kıldı ﴿وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾

halâl ni'metlerden sizi merzuk da etti- ganimetler nasib eyledi. Velhasıl o kahr-ü zillet

sh:»2390

halinden bu ni'met-ü izzet hayatına geçirdi ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ki şükredesiniz -bu ni'metleri

yadedib şükürünü eda eyliyesiniz.

O halde:

﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا
أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَأَعْلَمُوا أَنَّ مَا أَمْوَالِكُمْ
وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٩﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٣٠﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Allaha ve Resulüne hiyanet etmeyin ki bile bile emanetlerinize hiyanet etmiyesiniz 27 Ve iyi bilin ki mallarınız, evlâdlarınız bir fitneden ibarettir, Allah yanında ise azîm ecirler vardır 28 Ey iman edenler! Allaha korunursanız o, size bir fûrkan verir ve tarafınızdan seyyiatınızı örter, sizin için mağfiret de eder, Allah azîm fadıl sahibidir 29

27. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ - Bu hitabların böyle vasfı iman ile tekriri maba'dına

kemali i'tinayı ız-

sh:»2391

har etmek ve bunlara riayet imanın muktezası bulunduğunu bilhassa ifham eylemek gibi bir belâğati

mahsusayı haizdir. Ey mü'minler:

﴿لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ﴾ Allaha ve Resulüne hiyanet etmeyin -zimmeti

imanınıza tevdi' edilmiş olan ahkâmı ilâhiyyeye ve sünneti Resulullah'a riayetsizlik edib de şükür-ü

istikametten, vefa ve sadakatten ayrılmayın, dinde mübalâtsizlik etmeyin veya içiniz dışınızı tutmamak veya

ganimetten mal kaçırmak veya düşmana esrar faş etmek gibi bir suretle ahlâkınızı lekelemeyin. Allah ve

Resulüne hıyanet ederseniz ﴿وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ﴾ kendi emanetlerinize hıyanet

edersiniz- bir kerre Allah ve Resulüne hıyanet etmeğe başladınız mı artık kendi aranızda mal-ü cana, ırz-u

namusa, esrara, hukm-ü hukûmete, menafi'i vataniyyeye müteallık emanetlerinize hıyanet etmeğe

başlırsınız ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ve o halde siz bilirsiniz -ki hıyanet ediyorsunuz. Binaenaleyh

yekdiğerinden emniyyetiniz tamamen münselib olur. Birbirinizden emin olamaz olursunuz, siz kendinizden

emin olamazsanız diğeri hiç olmaz ve o vakit bütün emniyyet ve emanetiniz kalkar. Başınıza o fitne

âmme kopar, bunun için Allah ve Resulüne hıyanet edib de kendinize hıyanet etmeyin. Gerçi mü'min,

mü'min olmak haysiyyetiyle hıyanet yapmaz, hıyanet ve yalan mü'minde tabiat olmaz. «

« خَصَلَتَانِ لَا يُطْبَعُ عَلَيْهِمَا الْمُؤْمِنُ الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبُ ». Olsa olsa

hasbel'beşeriyye endişei mayışet ve mal-ü evlâd gailisi ile ba'zan böyle bir arızaya düşebilir. Böyle bir

halde de 28. ﴿وَأَعْلَمُوا﴾ biliniz ki ﴿أَنْمَا أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَةٌ﴾

mallarınız ve evlâdlarınız sırf bir fitnedir.- Meftun eder, günaha ve belâya sokabilir bir derd ve imtihandır.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ Allah ise ancak

sh:»2392

onun yanında büyük bir ecir olduğu muhakkaktır. -Ki bunu hiç bir şey veremez. Binaenaleyh ne mal-ü

evlâda ne de başka bir şey'e meftun olub da hıyanet tehlikesine düşmeyin, düşüb de o büyük ecirden

mahrum olmayın. Şöyle ki:

29. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ Ey mü'minler ﴿إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ﴾ siz

Allaha ittika ederseniz -her hususta hıyanetten sakınır takvayı iltizam ederseniz

﴿يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ o sizin için bir fûrkan yapar.- Size bir fârik tahsis eder. Maddî,

ma'nevî öyle bir fark-u imtiyaz bahşeyler ki «لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ»

medlülünce zâhir-ü bâtında hakkı nahaktan, iyiyi kötüden, temizi habisten ayırır, sizi fenalardan tefrik-u

temyiz eder.

FÜRKAN, Fark-u temyiz veya fârik demek olduğu gibi sabah ma'nâsına da gelir. Netekim «

﴿بَتُّ أَفْعَلُ كَذَا حَتَّى سَطَعَ الْفُرْقَانُ﴾ derler ki «şöyle yapıp duruyordum tâ sabah

oluncaya kadar.» Demektir. Bu ma'nâ demek olur ki: sizi zulmeti leylde parlıyan fecri sadık gibi bir fakr-u

imtiyaz ile parlatır da parlatır, sıyt-ü şanınızı bir nur gibi âfaka yayar

﴿وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ve seyyiatınızı tarafınızdan keffaretler, iyice örter

-ayıplarınızı Dünyada kimseye göstermez ﴿وَيَغْفِرُ لَكُمْ﴾ ve size mağfired eder- Âhirette de

günahlarınızı mağfur kılar. ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ ve Allah, pek büyük fadl-ü

ihsan sahibidir. -Fadliyle bunları yaptığı gibi daha neler yapar.

Allahın fadlı ne büyük olduğunu bilhassa bir misal anlamak için ya Muhammed:

sh:»2393

﴿٣٠﴾ وَأَذِمْكُمْ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ
يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٣١﴾
وَإِذَا تُلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ
هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٢﴾ وَإِذِ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ
كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَامْطِرْ عَلَيْنَا حَجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ
أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٣﴾ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ

فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا لَهُمْ
أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا
أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أَوْلِيَائِهِ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
﴿٣٥﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصَدِيَةً
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٦﴾

sh:»2394

﴿٣٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ
اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٧﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ
الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا
فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ
سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾

Meali Şerifi

Hani bir vakit dı o kâfirler seni tutub bağlamaları veya öldürmeleri veya sürüb çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı, onlar tuzak kurarlarken Allah da karşılığını kuruyordu, öyle ya Allah tuzakların hayırlısını kurar 30 Ve onlara âyetlerimiz okunacağı zaman artık işittik, dilesek bunun gibisini biz de söyleriz, bu, eskilerin efsânelerinden başka bir şey değil diyorlardı 31 Bir vakit da ey Allah, eğer bu, senin tarafından gelmiş hak kitâb ise durma üzerimize gökten taşlar yağdır veya bize daha elîm bir azâb ver demişlerdi 32 Halbuki sen içlerinde iken Allah onlara azâb edecek değil idi, istiğfar ettikleri halde de Allah onlara azâb edecek değil 33 Şimdi ise

sh:»2395

Allahın kendilerini azâb etmemesi için neleri var? Mü'minleri Mescidi haramdan menediyorlar, halbuki hizmetine ehil de değiller, onun hizmetine ehil olanlar ancak müttekilerdir ve lâkin çokları bilmezler 34 Beytin huzurunda namazları ise ıslık çalib el çırpılmaktan başka bir şey değil, o halde küfr-ü küfranınızdan dolayı tadın azâbı 35 Şüphe yok ki Allah yolundan men'etmek için mallarını sarfedenler, onu yine

sarfedecekler, sonra bu kendilerine yürek acısı olacak, nihayet mağlûb olacaklar * Ve küfürlerinde ısrar edenler toplanıp Cehenneme sevkedilecekler 36 Ki Allah murdarı temizden ayırsın ve murdar kısmı birbirinin üzerine bindirib hepsini teraküm ettirsin de topunu Cehenneme koysun, işte bunlar, o hüsranda içinde kalanlar 37 De o küfüredenlere ki, eğer vazgeçerlerse geçmişteki günahları bağışlanır, yok yine isyana dönerlerse kendilerinden evvelki ümmetlere tatbik edilen kanunı ilâhî geçmişti artık onu beklesinler

38

30. ﴿وَإِذْ﴾ Sen de o vakti hatırla ki ﴿يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ hani o kâfirler sana mekir kuruyorlardı ﴿لِيُثَبِّتُوكَ﴾ seni tutub bağlamaları ﴿أَوْ يَقْتُلُوكَ﴾ veya seni -hepsi bir- katletmeleri ﴿أَوْ يُخْرِجُوكَ﴾ veya seni -Mekken- çıkarmaları için sui kasd tertib ediyorlardı -hicret sırasında Mekke'deki vaz'iyet bu idi.

Umumiyyetle müfessirîn vak'anın cereyanını şöyle nakletmişlerdir: Ensarın islâma gelib Resulullah'a biy'at ettiklerini müşrikler işittikleri vakit telâşa düştüler, Darünned ve ta'bir ettikleri şuralarından müzakere ve müşavere etmek için içtima' ettiler, bir ihtiyar suretinde bir İblis de «ben Neciddenim, içtimainızı işittim huzurunuzda bulunmak istedim, her halde bende bir re'y-ü pend bulmaz değilsinizdir.» diyerek içlerine

girdi müzakereye başladılar,

sh:»2396

Ebülbühtürî «benim re'yim, dedi, onu bağlar, bir odaya hapsedersiniz ve bütün menfezlerini kapatır, ancak

bir delik bırakır, oradan yiyib içeceğini uzatırsınız, ta ölünceye kadar». İhtiyar, «ne fena reiy! Dedi,

kavminden size silâh çekib gelenler olur, elinizden kurtarırlar.» Hişam ibni Amir de «benim re'yim, dedi:

onu bir deveye yükletir, arazınızdan dışarı çıkarırsınız, artık ne yaparsa yapsın size bir zararı

dokunamaz.» Yine o ihtiyar, o şeyhi Necdî» ne fena re'iy! Dedi, gider başka kavmi ifsad eder ve onlarla

gleir size harbeder.» Nihayet Ebûcehil de «ben o re'iydeyim ki dedi her batından birer delikanlı alırsınız ve

birer kılıç verirsiniz, hepsi birden vururlar, kanı bütün kabaile dağılır, Beni Haşim de bütün Kureyş ile harb

edemez ve şayet diyet talep ederlerse veririz». Bunun üzerine ihtiyar «bu yiğidin re'yi savab» dedi ve buna

karar verib dağıldılar. Derhal Cebrâil gelib Peygambere haber verdi ve hicret emrini getirdi, mucibince

aleyhissalât-ü vesselâm Hazreti Aliyi yatağına yatırıp Hazreti Ebi Bekir ile beraber Gare çıktı, düşmanlar

etrafi sarmış terassud ediyorlardı; sabah olunca yatağa hücum ettiler, fakat Aliyi gördüler, beht-ü hayret

içinde alıklaştılar kaldılar.

Onlar öyle mekrediyorlardı ﴿وَيَمْكُرُونَ﴾ ve halâ mekrederler. Mukabeleten

﴿وَيَمْكُرُ اللَّهُ﴾ Allah da mekreder. -Onlara mekirten bir ümid verir, sonra da mekirlerini

başlarına geçirir. Netekim onlara mekir tertibatında bulunmaları için müsaade etti, uğraştırdı, yordu, fakat

bütün meseâlerini akım bırakıp gizlice senin hicretini te'min ediverdi, ve sonra yine onlara ümid verib

«Bedr» e çıkardı ve müslimanları gözlerine pek az gösterdi, binaenaleyh saldırdılar ve göreceklarını

gördüler. Evet, Allah mekre mekreder ﴿وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ ve fakat Allah

hayrül-

sh:»2397

makirîndir.- Ona karşı hiç birinin mekrinin hükmü olmaz, o bütün mekircilerin mekirlerini ibtal ediverir. Onun

mekri de hayr-ü hikmetten halî değildir. Bunun için ona makir veya mekkâr diyemezsiniz, o «hayrülmakirîn»

dir. Fi'li ilâhî haddi zatında bir mekr olmaktan münezzehtir. O bir izalei şer, bir cezai münkerdir. Makirlerin

mekrini kat'etmek i'tibariyle umuma hayır olduğu gibi mâkirlerin hadlerini bildirmek ve bir takımlarının

tevbelerine sebep olmak i'tibariyle sureti umumiyede mâkirler için de bir hayırdır. Binaenaleyh bu fi'li

ilâhîye mekir ta'bir edilmesi mâkirlerin mekrine tekabülü ve bütün zann-ü tahminlerinin hılâfına habersiz

olarak canibi gayibden bir mekir suretinde gelib bastırvermesi itibariyle bir müşakeledir. Yoksa hakıkatte

Allaha ibtida mekir isnad edilemez, mâkir denemez. Buradaki « وَيَمَكُرُونَ وَيَمَكُرُ اللَّهُ »

sûrei «Âli İmran» da kissai İsâda geçen « وَمَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ » gibi mekir ve mekir suretinde

müşakele iledir ki mekri ilâhî mevzuı bahs olabilir. Bunda da « وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ »

tenzihi unutulmamak lâzım gelir.

﴿وَإِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا﴾ üzerlerine bizim O mâkirler öyle kâfirler idi ki 31.

âyetlerimiz -ya'ni «

﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا﴾

mazmununa mâsadak olan Kur'an -tilâvet edildiği zaman ﴿قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا﴾ işittik işittik

﴿لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا﴾ dilesek biz de bunun mislini söyledik

﴿إِنَّ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ bu eskilerin esatrinden başka bir şey değil

dediler- sûrei En'amda « وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ » âyetinde (esatir kelimesine bak)

geçtiği üzere bunu ibtida feylesofları «Nadr ibni Hâris» söylemiş ve bir çokları da onu ta'kib etmiş idi. Öyle

dediler lâkin senelerle uğraştılar söyleyemediler, söyleyemediler de türlü türlü mekirlere, suikasıdlara, katl-ü

harbe kalkıştılar, asırlar geçti,

sh:»2398

onların kafasında nicelerde aynı sözü söyleyegeldiler fakat Kur'anın bir mislini söylemediler ve onlar gibi

mekirler peşinde dolaşmaktan başka bir şey yapamadılar.

32. ﴿وَأَذِّنْ﴾ Ve o vakit ki -o kâfirler ﴿قَالُوا اللَّهُمَّ﴾ ya Allah dediler

﴿إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ﴾ eğer bu Kur'an senin tarafından o hak ise-

onun dediği gibi kelâmı münzel ise ﴿فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ﴾

başımıza gökten taş yağdır ﴿أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ آلِيمٍ﴾ veya bize diğer bir azabı elîm

getir -açık açık âyetleri inkâr ve istihfaf ederek böyle diyen o makir kâfirlerin küfürlerindeki inadı ve inad ve

tehekküm yolunda Allahtan dileklerini mahiyetini düşün. Rivayet olduğuna göre bunu da Nadır

söylemiş idi. « إِنْ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ » dediği zaman Resulullah «

﴿وَيَلِّكَ إِنَّهُ كَلَامُ اللَّهِ﴾ = vay! Sana o kelâmullah» buyurmuş o da bunu söylemiş «eğer

Kur'an hakikaten Allahdan münzel, hak kelâm ise bizim bunu inkârımıza bir ukubet olmak üzere Allah ya

başımıza gökten taş yağdırın veya bize diğer türlü elîm bir azâb versin» diyerek sözünde cezmini izhar etmek ve tehekküm ve istihfaf yollu cühudunda mubalâğa eylemek istemiş ve bu suretle müstahikk oldukları azâbı ı'traf ve talep eylemiş diğerleri de bunu tasvib etmiş bulunuyorlardı. O halde Allah neye müstahaklerini vermedi?

33. ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾ Halbuki -ya Muhammed- sen

onların içinde iken Allah onları ta'zib edecek değil idi -sen onlar için aynı rahmet idin, senin bulunduğun

yere azab inmek ihtimali yoktu ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ مَعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ ve

onlar istiğfar ederlerken veya edeceklerken de Allah onları ta'zib etmezdi.- Ya'ni sen içlerinden çıksan bile

onlar istiğfar ettikleri takdirde veya içlerinden istiğfar edib iymana gelenler veya gelecekler

sh:»2399

varken onlara öyle köklerini kazıyacak bira azâbı istisal vermezdi. Netekim hiç bir kavm, Peygamberleri

içlerinden alınmadan azâbı istisal ile ta'zib olunamamıştır. İyiler içinde de kötüler zuhur edib zalimler ileri

gitmeğe başladığı zaman zulm-ü isyanın şeâmetiyle gelecek olan fitnenin zararı iyilere de isabet ettiği gibi, kötüler içinde fevkalâde iyiler zuhur etmeğe başladığı zaman da velesve az olsun o iyilerin yüzü suyu hurmetine o kötülerin mustahikk oldukları umumî azâb da afiv veya te'hir olunur. Kötüler calibi azâb olduğu gibi iyiler de calibi rahmettir.

Hasılı o zaman o kâfirlerin başlarına taş yağdırılmaması veya diğer bir azabı elîm ile istisal olunmamları onların ona mustahikk olmamalarından değil, Allah tealânın Resulüne ve istiğfari melhuz olanlara fadlı azîminden ve içlerinde Peygamber varken veya istiğfar eden veya edecek olanlar bulunurken azâb etmek istemesinden idi 34. ﴿وَمَا لَهُمْ آلَا يَعَذِّبَهُمُ اللَّهُ﴾ yoksa

Allah onlara azâb etmiyecek neleri vardı?

﴿وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ bahusus o hallerinde ki Mescidi haramdan men'ediyorlardı ﴿وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ﴾ ve ederlerken onun evliyası da

değillerdi -ona ehliyyet ve salâhiyyetleri ve hakkı velâyetleri yoktu, çünkü

﴿إِنْ أَوْلِيَاءَهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ﴾ onun veliyleri müttekilerden başkası değildir.- Şirkten

korunan ve Allahdan başkasına ibadet etmiyen ehli tekvadan maadasının Beytullahda hakkı velâyetleri

olamaz. Ona sahib olmak, onun umurunda tasarruf etmek hak ve salâhiyyeti ancak orada tevhid ile ibadet

edecek olan müttekilerindir. ﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ Ve lâkin onların ekserisi

bilmezler -ya'ni o müşriklerin bir kısmı kalili kendilerinin liyakatsizliklerini ve Mescidi harama

ve-

sh:»2400

lâyet etmek hakları olmadığını ve bu hakkın müttekilere aid olduğunu ve binaenaleyh ona sırf bir şekavet

ile müdahale etmekte bulduklarını bilirler. Ve bile bile inad ederlerse de ekserisi kendilerini bilmezler de

«biz Beyt-ü Haremin valileri, mütevellileriyiz, binaenaleyh dilediğimizi sokar, dilediğimizi men'ederiz»

derler. Ekserisi cehalet ve birazı da bile bile inad ve şekavet ile müttekileri men'ediyorlardı. 35.

﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً﴾ Ve halbuki

Beytullahın yanında dua veya namaz namına yaptıkları ıslık çalmaktan ve el çarpmaktan başka değil.

MÜKÂ, ıslık veya ıslık çalmaktır ki gerek sâde dudakla ve gerek ele üflemek ve öttürmek suretiyle

olmaktan eamdır. Ve bu haysiyetle üflenib çalınan alel'umum düdüklerin seslerine de delâleten şamil

olur.

TASDİYE, esasen sadadan veya saddan me'huz olarak sada çıkartmak veya vazgeçirtmek demektir ki

bu iki i'tibar ile birini çağırarak veya eğlenip oynamak gibi her hangi bir maksadla el vurmağa itlak

olunur.

Rivayet olunuyor ki bunlar erkek ve kadın, açık saçık elele tutuşur, Beytin etrafında dolaşırlar ve ıslık

çalıb el vururlardı. Ve böyle ibadet ediyoruz diye çalar, oynar hora teperler ve yaptıklarını alkışlardı. Bir

de Resulullah Beyti şerife gelib ibadet etmek, namaz kılmak ve Kur'an okumak istediği zaman ekseriya

böyle ayin yapmakta ileri giderler, veya kendilerini de bir namaz kılıyor ve dua ediyorlarmış gibi göstererek

nümayiş ve gürültü yaparlar, huzura mâni' olurlar. Ve bunu da kendilerince bir ibadet sayarlardı. Beyti

ilâhîye nasıl hakkı velâyetleri olur. Ve bu hal ile Mescidi harama musallat olub orada Allaha ibadet edecek

olan asıl hak sahibi müttekileri men'e kıyam eyleyen edebsizlerin cahillerin, gasıbların, kâfirlerin şu ahval

içinde neleri vardır ki Allah onlara azâb etmesin.

sh:»2401

Mademki haliniz bu ey kâfirler ﴿فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ o halde bundan böyle o azâbı tadın

﴿بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ çünkü müstemirren küfr-ü küfran ettiniz. -İstiğfar etmediniz.

36.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾

- Bu âyet «Bedr» muhaberesi için mallarını sarfeden, ezcümle herbiri yevmiye on deve keserek askerlerini

it'am eden on Kureyş zengini hakkında nâzil olmuş ve ondan sonra «uhud» vesaire gibi harblerdeki

sarfıyatı ve netayicini anlatmıştır. Ya'ni her halde küfürde ısrar edenler, Allah yolundan, dini haktan

men'etmek için mallarını sarfediyorlar ﴿فَسَيَنْفِقُونَهَا﴾ bundan böyle de sarfedecekler

﴿ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً﴾ sonra o mallar kendilerine bir hasret olacak -boşuna telef

edilmiş, hevaya sarfolunmuş bulunduğunu anlıyacak, eyvah! diyecekler ﴿ثُمَّ يَغْلِبُونَ﴾ sonra da

mağlûb olacaklar- ondan evvel «الْحَرْبُ سُجَالٌ» mantukunca kâh mağlûb, kâh galib olurlarsa

da en nihayet sureti kat'iyyede hakka mağlûb olacaklar

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ﴾ ve küfredenler sırf Cehenneme

sevkedilecekler ki 37. ﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾ Allah habîsi

tayyibden ayırsın. -Müttekilere mev'ud olan fûrkan hasıl olsun, iyiler kötülerden temayüz etsin

﴿وَيَجْعَلِ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ ve habîs kısmını birbirinin üzerine

bindirib- habis mallarını kendilerine zammedib ﴿فَرَّكُمَهُ جَمِيعًا﴾ hepsini terâküm ettirsin

-fartı izdiham ile yığsın da ﴿فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ﴾ topunu bir, Cehenneme koyuversin

sh:»2402

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ işte bunlardır ki o hasirlerdir- ya'ni hasirler, husranda

kalanlar diye onlara denilir.

Ya Muhammed, 38. ﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ o küfüredenlere söyle

﴿إِنْ يَنْتَهُوا﴾ vaz geçerlerse -buldukları hali bırakıb hakta teslimi nefis ederlerse

﴿وَإِنْ يَعُودُوا﴾ geçmiş günahları mağfired olunur. ﴿يُغْفَرُ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ﴾

ve eğer yine dönerler- Peygamber ile harbe kalkıştırlarsa

﴿فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ﴾ önlerrinde evvelkilerin sünneti, teamülü geçti -işittiler ki

Peygamberlerine karşı gelen akvam nasıl kahr-ü tedmir olundular, gördüler ki «Bedr» dekiler ne hale

giriftar oldular. Bunlar misali kâfidir. Binaenaleyh dönüb onları yolunu tutarlar, onların âdetine sülük

ederlerse aynı netaicin emsaline müntazır olsunlar. «

﴿كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي﴾ . ﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا﴾

لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ وَإِنَّا جُنْدُنَا لَهُمُ
«الْغَالِبُونَ» ﴿٣٩﴾ . ﴿٤٠﴾ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿٤٠﴾

Öyle söyle:

﴿٣٩﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ
فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ وَإِن تَوَلَّوْا
فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلِيكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

sh:»2403

Meali Şerifi

Siz de ortalıkta bir fitne kalmayıb din, tamamiyle Allahın dini olunciya kadar onlara cihad edin, eğer vaz

geçerlerse her halde Allah amellerini görür 39 Yok vaz geçmezlerse artık bilin ki Allah sizin mevlânız, ne

güzel mevlâ, ne güzel nasîr! 40

39. ﴿وَوَاقَاتِلُوهُمْ﴾ vaz geçmeyib dönerlerse o kâfirlerle mukatele de edin

﴿حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةً﴾ tâ ki fitne: mihneti şirk olmasın

﴿وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ ve din, hepsi Allah için olsun -Allahın kullarını başkalarına

mahkûm tutan edyânı batıla, dini hak karşısında ızmihlâle düşsün, hak, hâkim olsun da fitne ve mihnetle

kimse ma'budı haktan başkasına itaat ve inkiyada sevk-u cebredilmesin. Sûrei «Bakare» de bu âyetin bir

nazîri geçmişti. Yalnız burada «كله» var, orada yoktu, ona ve kezalik sûrei «Bakare» de «

لَا أُكْرَاهُ فِي الدِّينِ» âyetine bak.

﴿فَإِنْ أَنْتَهَوْا﴾ Bu kıtal üzerine -fitneden ve Allahdan başkasına tapmaktan- vaz

geçerlerse ﴿فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ her halde Allah, amellerine basîrdir.

Ona göre ecirlerini verir. 40. ﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ ve eğer 'raz ederler -vaz geçmekten imtina' eylerler

ise ﴿فَاعْلَمُوا﴾ siz de biliniz ki ﴿أَنَّ اللَّهَ مَوْلِيكُمْ﴾ muhakkak Allah sizin

mevlânız, veliy ve nasırınızdır.- Binaenaleyh onların adavetlerinden korkmayın, Allaha dayanın

﴿نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ o ne güzel mevlâ, ne güzel nasırdır. -Ki sahib olduğu

zayi' olmaz, nusrat ettiği mağlûb olmaz.

Böyle biliniz ve öyle yapınız:

sh:»2404

﴿٤١﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ
وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ
إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ
التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٢﴾ إِذِ أَنْتُمْ
بِالْعُدُوَّةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدُوَّةِ الْقُصْوَىٰ وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ
وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَلَكِن لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا
كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَن بَيْنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَن بَيْنَةٍ
وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٣﴾ إِذِ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ
قَلِيلًا وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشَلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ
اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٤﴾ وَإِذِ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ
التَّقِيْتُمْ فِي آعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِي آعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ

أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَاللَّهِ تَرْجَعُ الْأُمُورُ

sh:»2405

Meali Şerifi

Bir de ma'lûmunuz olsun ki ganimet aldığınız her hangi bir şey, mutlaka onun beşte biri Allâh içindir ki
Peygambere ve ona karabeti olanlarla yetimler ve miskinler ve yolda kalmışlardır, eğer siz Allaha iman
etmiş ve o furkan günü, o iki cem'iyetin çarpıştığı gün kulumuza indirdiklerimize iman eylemiş iseniz bunu
böyle bilin; daha Allah her şeye kadir 41 O vakit ki siz vâdînin beri yamacında idiniz, onlarsa öte
yamacında, süvarileri de tam sizden aşağıda idiniz, öyleki onlarla va'dleşmiş olsa idiniz mutlak mîâdda
ihtilâf ederdiniz ve lâkin Allah mukadder bir emri yerine getirmek için o yapılmış idi ki hem helâk olan
beyyineden helâk olsun, hem de yaşayan beyyineden yaşasın ve çünkü Allah her halde semî'dir alîmdir 42
O vakit ki Allah sana onları ru'yanda az gösteriyordu, eğer sana onları çok gösterse idi korkacaktınız ve
kumandada nizâa düşecektiniz ve lâkin Allah selâmete bağladı, çünkü o bütün sinelerin kûnhünü bilir 43
Ve o vakit ki karşılaştığınız sıra onları sizin gözlerinizde azaltıyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu,

çünkü Allah o fi'le çıkarılmış olan emri yerine getirecekti, öyle ya bütün işler Allaha irca' olunur 44

GUNM, esasen bir şeye renc-ü meşakkatsiz nail olmak veya düşmandan doyumluk almak ma'nâlarına gelir ve alınan doyumluğa da ism olarak ıtlak olunur ki ganîmet de her iki ma'nâda böyledir. Şeriatte ise ganîmet, küffardan anveten, ya'ni harben alınan maldır. Binaenaleyh velevse harbin neticesi olsun bir sulh ve ahd ile alınan

sh:»2406

emvale ganîmet denilmez, Lâkin Feyi denilir, ya'ni ganîmet feyiden ahstr.

41. ﴿وَاعْلَمُوا﴾ Ve biliniz -ya'ni muktezasiyle amel etmek üzere ma'lûmunuz olsun ki

﴿أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ aldıığınız ganîmet ne şeyden olursa olsun- velevse bir iğne veya

iplik bulunsun Sûrenin başında beyan olunduğu üzere evvel emirde « الْآنْفَالُ لِلَّهِ » olduğundan

﴿فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ﴾ humüslü, beşte biri sırf Allah içindir: ﴿وَاللِّرَّسُولِ﴾ Ve

Peygamber için ﴿وَالَّذِي الْقُرْبَى﴾ ve ona karabeti olanlar ﴿وَالْيَتَامَى﴾ ve yetimler

﴿وَالْمَسَاكِينَ﴾ ve miskinler ﴿وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ ve yolda kalmış yolcular içindir.- İlk

evvel humsü Allah için ayrılmak, bu da beş sehme ayrılıb şu zikr olunan beşe taksim olunmak ıktıza eder.

Ya'ni Allah, humüsünün bir sehmini Resulullah'a, dördünü de şu dörde sarf-u tahsısı emr eder. «

الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ» hukmünün tafsilî budur. Evvel emirde enfal ve ganaimin hepsi

Allahındır. Ve binaenaleyh hepsi gazîler elinde emanettir. Hukmî ilâhîye göre ve Allah rızası için menafî'i

ammeye sarfedilmesi ıktıza eder. Fakat hukmî ilâhî sizi, siz gazîleri diğér milletlerin ahkâmında olduğu gibi

menâfi'i hususiyyenizden de mahrum etmez. Ancak ganîmetten beşte birinin Allah için ifraz ve velâyeti

amme ile bervechi meşruh masarifi ammeye sarfedilmesini emreder. Ganîmetin humüsten bakı kalan beşte

dördüne gelince onu da size, siz gazîlere bırakır. Şu halde gazîler dilerlerse haklarını ister. Taksimi vâcib

olur. Veya her biri dilerse dilediği kadarını taksimden evvel veya sonra yine Allah için terkedebilir. Çünkü

sahib hak, hakkında dilediği gibi tasarrufta muhtardır. Bu cihet onların kendi ictihadlarına bırakılmış olduğu

gibi Resulullahın vefatından

sh:»2407

sonra onun humüsten sehmi de müctehedün fihtir. Ve bu cihetlerin tafsilî Fıkha aiddir. Ve bu âyetin «Bedr»

de veya «Bedr» den bir ay üç gün sonra beni kaynûka' gazvesinde nâzil olduğu hakkında iki rivayet

vardır.

﴿إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
يَوْمَ التَّقَىٰ الْجَمْعَانِ﴾ Eğer siz Allaha ve iki cem'iyetin -müsliman ve küffar- çarpıştığı gün

-o fûrkan günü- ya'ni hakk-u bâtlın ayrıldığı «Bedr» günü kulumuza indirdiğimiz şeylere -vahiy ve Melâike

ve nusrata- iman etmiş hakikî mü'minler iseniz bu böyledir. Bunu da bilir icra edersiniz

﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ve Allah, alâ külli şey'in kadîrdir, -O günkü gibi çoğa

karşı aza, kaviye karşı zaiyfe zafer ve nusrat vermeğe kadir olan Allah, daha nelere kadir değildir. Ve siz

onun emr-ü hükmüne itiba' ederseniz size daha neler, neler vermez. Bilirsiniz ya! 42.

﴿إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا﴾ O vakit siz vâdinin beri kıyısında -fena bir mevki'de- idiniz

﴿وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ﴾ onlar ise en öte kıyısında -müsteid bir mevki'de- idiler

﴿وَالرَّكْبُ اسْفَلَ مِنْكُمْ﴾ kârban süvarîleri de sizden aşağıda -sahilde- idi -ya'ni bir

tarafı tahti tehdidinde demektir fakat diğer cihetten bunlar düşman ordusunun sizi işgal edecek ve aynı

zamanda harbe hırslarını tahrik edecek bir kuvveti ve bu vaz'iyet sizi korkutacak ve işinizi berbad edecek

bir vaz'iyet idi. Hasılı gerek sevkulceyş ve gerek ta'biye ve gerek arazi vesair alât ve esbabı harbiyye

noktai nazarından zâhirde düşman kavi, siz gayet za'iyf bulunuyordunuz. Aranızda pek büyük bir fark vardı.

Öyle ki ﴿وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ﴾ eğer va'dleşmiş olsa idiniz- o gün orada kıtal için siz onlara onlar size

va'd

sh:»2408

vermiş, sözleşmiş bulunsa idiniz de aranızdaki farka agâh olsa idiniz

﴿لَا خْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ﴾ va'dinizde mutlaka ihtilâf ederdiniz - bu vazıyyete gelince

cesaret edemez, va'dinizde hulfeder zaferden me'yus olurdunuz, ya'ni onlara galebeyi şöyle dursun

karşılıklarına çıkmayı bile gözünüze kestiremez çatmaktan kaçınırdınız. Binaenaleyh iş size ve sizin idrakinize

ve esbabı zâhireye kalsa idi aradaki farkı azîmden dolayı bu feth-ü zaferin husulüne imkân yoktu

﴿وَلَكِنْ﴾ ve lâkin bunu Allah yaptı öyle bir mîad olmaksızın ve sizi kendinize bırakmaksızın

tarafeyni öyle bir vaz'ıyyete sevkedib çattırdı ki ﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾

Allah o fi'le çıkan emri- o harikul'ade emri vaki'i: o vaz'ıyyeti kalb ve kazıyyesi aks ederek hakk-u bâtili

ayıran ve Allahın evliyası ile a'dâsını tefrik eden o fûrkanı yapsın, bir kazıyyei muhkeme kılsın, va'dettiği

nusreti bir hucyeti katia ile tebyin ve tesbit etsin. Tâ ki ﴿لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ﴾

helâk olan an beyyinetin helâk olsun ﴿وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ﴾ yaşayan da an

beyyinetin yaşasın- «Bedr» vakiası Allahın öyle bir âyeti vazıhası ve öyle bir beyyinei meşhudesidir ki hem

Kureyş maktulleri ve münhezimleri gibi emri ilâhîye muhalefet ve Resulüllaha adavet ile helâk olan veya

olacak olanların helâkine, hem de «Bedr» gazî ve şehidleri gibi Allaha ve Resulüne itaatle maddî veya

ma'nevî hayat bulan, bulacak olan mü'minlerin hayat ve halâsına bir hucyeti meşhûdedir. Ve artık ne

ölünün, ne dirinin, ne kâfirin, ne mü'minin Allaha karşı ne ibraz edebilecek bir hucyeti, ne de

serdedebilecek bir ma'zireti yoktur ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

sh:»2409

ve -bu beyyine ile de sabittir ki- hiç şüphesiz Allah semî-u alîmdir. -Dostlarının düşmanlarının, söylediklerini

işitir, niyyet ve itikadlarını, maksad ve muzmerlerini ve haklarında ne yapacağını bilir. Bu fasıla yukarıda

geçen « فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ » âyetinin fasılasını bir te'kid olmakla oraya

bir atfî nazarı ihtar eder. Hasılı havarık ve mu'cizat bir eseri tesadûf değildir. 43.

﴿إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا﴾ düşün ki o vakit menâmında- uykunda

veya yatağında veya gözünde -Allah onları sana az gösteriyordu- bu işle alâkadar olmak üzere evvelâ bir

rü'ya gösteriyordu ki bu evvel ile âhirin şuurda bir irtibatını ve vak'anın mahzî tesadûf olmadığını iş'ar eder.

Saniyen o, çokluğu az gösteriyordu, sen de bunu haber verib eshabını teşci' ve tesbit ediyordun ki bu da bir aldadiş değil, bir hikmeti ve hakikî bir maslahati tazammun ediyordu.

Filhakika ﴿وَلَوْ أَرَيْكَهُمْ كَثِيرًا﴾ Sana onları -zâhirde oldukları gibi- çok göstermiş olsa idi ﴿لَفَشَلْتُمْ﴾ mutlak yılacaktınız ﴿وَلْتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ ve mutlak

emirde münazea edecektiniz -harb hususunda reiylerinize tefrika düşecek, kiminiz sebat kiminiz firar

tarafdarı olacaktınız ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ﴾ velâkin Allah, selâmet ihsan etti- sana rü'yanda

onların zâhirdeki kesretlerini değil, hakikatteki kıymetsizliklerini gösterdi, sizi yıldırmadı ve nizaa meydan

vermedi de sâlim tuttu ve mebdei müntehaya tevfik edib selâmete irdirdi

﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ muhakkak ki o böyle sinelerdeki esrara alîmdir. -Onlarda

ne var, ne olacak ve ne gibi esbab ve şerait ile halleri değişecek, hepsini tamamen bilir.

sh:»2410

44. ﴿وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّقَاتُمْ فِي آعِينِكُمْ قَلِيلًا﴾ Ve o vakit

telâkki ettiğiniz sırada onları gözünüzde size az gösteriyor -gözünüzü yıldırımıyordu, Peygamberin rü'yasını

rü'yetinizle de tasdik ederek sizi havften sâlim kılıyor, teş'ci' ediyordu, sonra da onları gözünüzde

büyütmüyordu. Hattâ İbni Mes'ud radiyallahü anh yanındakine «nasıl yetmiş kadar görüyor musun?» demiş

o da «yüz kadar görüyorum» demişti ﴿وَيَقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ﴾ sizi de onların gözünde

pek azaltıyordu.- Netekim Ebûcehil o sırada «Muhammed ve eshabı «أَكَلَةُ جُزُورٍ» bir deve

yeyimi» demişti. Bu, henüz kîtâle girişmeden evvel cür'etlerini artırmak, gurur ve saygısızlıkla gayrı

muntazam bir surette kîtâle çatırtmak için idi ki harbe çatırdıktan sonra gözlerinde mü'minleri birdenbire

büyütmüş çoğaltıvermiş idi. Sûrei «Âli İmrandâ» da geçtiği üzere «

يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأَى الْعَيْنِ ط» göz görüşüyle kendilerinin iki misli, ya'ni üçyüz on üç kadar

zâtı iki bin kişi kadar görüyorlardı ve bu suretle ödleri kopuyor, kalblerine ru'b giriyordu. Tarafeynin

mütekabilen kalbleri ve hisleri üzerinde cereyan eden ve alel'âde nazar galatlarının çok fevkında olduğu

zâhir bulunna bu müteakis tehavvülât bu vak'adaki tasarrufatı ilâhiyyeyi gösteren âyâtı azîmedendirler.

Allah tealâ, mü'minleri yalnız akıbeti ve hakîkî kıymeti gören ledünnî bir gözle baktırıyor, kâfirleri ise zâhire

maksur olan gafil ve mağrur bir nazarla baktırıyor ve böyle tarafeyni yekdiğerinin gözüne az gösteriyordu

ki ﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾ o fi'le çıkan emri kat'iyyen iyka' etsin -ya'ni

hukm-ü kazasıyle iki tarafı birbirine sureti kat'iyyede çatırtıp harika olan bir harbi tam bir emri, vakı' yapsın

da bunun üzerine bervechi bâlâ o bir emri ya'ni islâmı i'zaz ve küffarı tezvil eden furkan harikasını terettüb

et-

sh:»2411

tirsin. Bu ifade ile şunu anlatmak isteriz ki buradaki « **أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا** » dan murad iltikai

cem'ayn emri, evvelkinden murad da fûrkandır. Ve buna evvelce «yevmelfûrkan, yevmeltekalcem'an» ile

işaret edilmiştir. Demek ki «Bedr» harbi başlangıcı i'tibariyle de bir mu'cize, neticesi i'tibariyle de bir

mu'cizedir. Ve bütün sureti cereyanı i'tibariyle de min'indillah bir çok harikaları muhtevi ve binaenaleyh

hey'eti mecmuası bir beyyine ilâhiyyedir. ﴿ **وَالَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ** ﴾ bütün umur da

ancak Allaha irca' olunur.- Ya'ni yalnız bu ve böyle harika olan emirler değil, bütün umur dahi Allaha irca'

olunur. Her iş önünde sonunda ona dayanır.

Bunun için:

﴿ **٤٥** ﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا
اللّٰهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿ **٤٦** ﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ
الصَّابِرِينَ ﴿٤٧﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
بَطْرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ
مُحِيطٌ

sh.»2412

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler bir düşman kümesiyle karşılaştığınız vakit sebat edin ve Allahı çok

zikreleyin ki felâha irebilesiniz 45 Hem Allaha ve Resulüne itaatten ayrılmayın ve birbirinizle

niza'laşmayın sonra içinize korku düşer ve Devletiniz elden gider, ve sabırlı olun çünkü Allah sabredenlerle

beraberdır 46 Onlar gibi olmayın ki diyarlarından çalım satarak ve nâsa gösteriş yaparak çıktılar ve Allah

yolundan men'ediyorlardı, Halbuki Allah bütün amellerini çenber içine almıştı 47

45. ﴿إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً﴾ Muharib bir cemaate çattığınız vakit -ya'ni kâfir olduğu ma'lûm veya

ne olduğu mechul bir cemaatle harb vaz'iyetinde karşılaştığınız zaman gerek zahif halinde olsun ve gerek

olmasın, gerek sinden az olsun gerek çok ﴿فَاتَّبِعُوا﴾ hemen sebat ediniz- «

﴿إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ﴾ yüz çevirmeyiniz

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا﴾ ve Allahı çok zikr ediniz -harbederken meded-ü mayetine

siğınarak ve nusratine müterakkib olarak kalben ve lisanen çok, çok zikrullah ile kuvvet alınız ki

﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ felâh bulabilesiniz- muradınız olan nusrat ve sevaba zaferyab olub

meramınıza irebilesiniz. Yoksa galib bile olsanızı sevab iremezsiniz «

﴿وَالَىٰ اللَّهُ تَرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ olduğundan hiç bir şey insanı zikrullahdan alıkoymamalıdır.

Ve kul, şedaid zamanlarında ye's-ü iztraba düşmeyib Allaha iltica etmeli ve her ne halde olursa olsun

Allahın lutfuna i'timad ederek kalbini tasfiye edib bütün külliyetiyle Allaha müteveccih olmalıdır. Felâh

buna mütevakkıftır. Bunun için sebat ve zikrediniz 46. ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ ve

Allaha ve Resulüne itaat eyleyiniz ﴿وَلَا تَنَازَعُوا﴾ ve aranızda niza' etmeyi-

sh:»2413

niz ki ﴿فَتَفَشَلُوا﴾ feşele düşersiniz -ya'ni za'lyf, tenbel, çekingen korkak olur, salaklaşır,

﴿وَأَصْبِرُوا﴾ ve rüzgârınız kesilir, Devletiniz gider ﴿وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ yılıklaşsınız

ve sabırlı olunuz ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ zira Allah, muhakkak sabredenlerle

beraberdır.- Nihayet onlara nusrat eder 47. ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ﴾ Ve o mağrurlar gibi

olmayın ki ﴿خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ﴾ diyarlarından çalım

ederek fahr-ü gurur ile ve halka nümayiş yaparak çıktılar, ﴿وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾

ve Allah yolundan men'ediyorlardı ﴿وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ Halbuki Allah onların

bütün amellerini muhıttır. -Her ne yaparlarsa hepsini ilm-ü kudretiyle kuşatmış çevirmiştir. Ruveyste «

﴿بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ okunur. Ya'ni hepinizin amellerinizi muhıttır.- Hiç birinizin iyi veya kötü hiç bir ameli

yoktur ki ona varmasın, ona müntehi olmasın, onun ilmi, onun hukm-ü hâkimiyetiyle ihata edilmiş

bulunmasın. Akıbet sevabı ve ıkabı ile taltif veya tecziye edilmesin. Böyle her yaptığınız ve yapacağınızla

Allah tealânın tahti ihatasında bulunduğunuz halde nasıl olur da bunu düşünmez öyle çalım ve iftihar riya

ve nümayiş ile hareket eder, haddinizi tecavüze kalkarsınız. Netekim müşrikler Mekkedden böyle

çıkışlardı. Çıkıp Cuhfeye vardıklarında Ebu Süfyanın gönderdiği âdam geldi «dönünüz kervanınız

selâmeti buldu» haberini yetiştirdi, Ebu Cehil de «hayır, vallahi ta «Bedr» e kadar varıb şarablar içmeyince

ve çengi cariyelere sazlar çaldırmayınca ve orada bulunan Arablara yemekler yedirmeyince dönmeyiz»

dedi ve fil-

vaki' «Bedr» e kadar geldiler. Fakat ve fakat yedikleri kılıc, içtikleri ölüm peymanesi, sazları feryad-ü figan,

kucakladıkları azâb-ü husran oldu.

O fahr-ü gururun, o riya ve nûmayişin akıbetine misal olmak üzere:

﴿٤٨﴾ وَاذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ
الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئْتَانِ نَكَصَ
عَلَى عَقْبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي
أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤٩﴾ اذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ
وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غُرَّ هُورًا دِينَهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى
اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَقَّى الَّذِينَ
كَفَرُوا الْمَلَائِكَةَ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ
الْحَرِيقِ ﴿٥١﴾ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ

بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿﴾

sh:»2415

Meali Şerifi

Ve o vakit ki Şeytan kendilerine amellerini tezyin eylemiş de demişdi bu gün insanlardan size galib gelecek yok, ben de size zahirim, fakat iki taraf karşı karşıya görününce ardına dönüverdi de ben, dedi 48 sizden kat'ıyyen beriyim, ben sizin göremiyeceğiniz şeyler görüyorum, ben Allahtan korkarım, öyle ya Allahın ıkabı çok şiddetlidir 49 O sıra münafıklar ve kalblerinde bir maraz bulunanlar şöyle diyorlardı: "şunları dinleri aldattı" halbuki her kim Allaha tevekkül ederse şüphe yok ki Allah bir azîz, hakîmdir 50 Bir de görseydin Melekler canlarını alırken o küfr edenlerin yüzlerine ve arkalarına vura vura, tadın bakalım! diyerek: yangın azâbını bu işte sizin kendi ellerinizin takdim ettiği yüzünden ve Allahın kullarına zulümkâr olmadığıındandır 51

48. ﴿وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ﴾ Düşün o vakti ki Şeytan

onların -o mağrur müşriklerin- yaptıklarını kendilerine süslendirib demişti ki

﴿لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ﴾ ben sizin için

şübhesiz yar-ü zahir iken bu gün o nasdan size galib gelecek yok -ya'ni o şeytan, o aldatıcı, gurur ve

nefsaniyyet ruhi habisi kendilerinde veya karşılarında temessül ederek onlara bu kuruntuyu yaldızlayıp

gönüllerine bırakmış ve hayallerine öyle göstermiş idi ki bu âded, bu hazırlık bu kuvvet ve bu gönül onlarda

iken karşılına Muhammed ve eshabı değil kimse duramaz, ve vehimlerine öyle iyham etmiş idi ki eğer

onlar hareket ve amellerinde kendine tabi' olur ardına düşerlerse bu hayal kendilerinden ayrılmıyacak,

daima beraberlerinde bulunacak, her sıkıldıkça onları kurtaracak.

﴿فَلَمَّا تَرَآءَتِ الْفِئْتَانِ﴾ Vaktâ ki iki cemaat görüştüler -ya'ni harbe tutuşub

çarpişmağa başladılar. Melâikenin, ilâhî kuvvetlerin mü'minlere imdadını ve

sh:»2416

﴿نَكَصَ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ﴾ Şeytan kışın kışın hakikatın tecelli etmeğe başladığını görünce

﴿وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ﴾ ve ben dedi, sizden beriyim-sizinle hiç bir alâkam dönüverdi

﴿إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ﴾ her halde ben sizin yoktur, başınıza geleceğe karışmam

görmeyeceğiniz şeyler görüyorum ﴿أَنْتَىٰ أَحَافُ اللّٰهُ﴾ hakikaten ben Allahdan korkarım

-hakın karşısına duramam, işin âkıbeti pek vahim, haliniz yaman karışmam. Böyle diyerek o Şeytan o

gurur-ü hayal işin tam can noktasında onlardan teberri edib çekiliverdi. Ne kader şayanı dikkattir ki

çekilirken habersizce bırakıb sivişivermeyib de fenalıklarını yüzlerine vuruyor ve bütün ümidlerini kesib

ye'si külliye attıktan başka evvelki tatlı hayal yerine acı acı endileşer saçarak ve daha işin başlangıcında

iken birdenbire tehlukeyi gözlerinde büyütüb telâş ve ıztrablarını artırarak ve ansızını halecan ve

felâketlerini tesri' etmek suretiyle gerisin geri çekilib gidiyor. Nasıl çekilmez, nasıl korkmaz ki

﴿وَاللّٰهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ Allah, şedidü'ıkabdır.

49. ﴿اِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ﴾ O vakıt

Münafıklar ve kalblerinde maraz bulunanlar -henüz iyman ile mutmain olmayıb kalblerinde bir nevi' şübhe

veya tereddüd kalmış olanlar- diyorlardı ki ﴿غَرَّ هَوْلَاءَ دِينَهُمْ﴾ şunları dinleri mağrur eddi

-ya'ni mü'minleri dinleri aldattı gururlandırıldı da takat getiremeyecekleri bir işe giriştiler. Üçyüz küsur fukara,

bin kişilik kuvvetli bir düşmana karşı çıktılar. Bir taraftan Medinedeki Münafıklar, diğcr taraftan Kureyş askeri

içinde bulunan bir takım mütereddidler böyle diyorlardı.

Medine münafıklarından «Muattib ibni Kuşeyr» den başka «Bedr» e iştirak eden olmamış. Mekkelilerden

ise ba'zısı müsliman olmuş ve fakat kalblerinde henüz islâmları kuvvet bulmamış ve bir nevi' şübheden

dolayı hicret etmemiş bir takım kimse müşriklerle beraber sürüklenib çıkmışlar, gönüllerinde şayed

müsliman askeri çoksa o tarafa geçeriz, yok azsa kavmimizle beraber bulunuruz demişler ve gelib

müslimanların killetini görünce.. O!.. Bunları dinleri aldatmış» diyerek küffar ile beraber olmya karar

vermişler ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ ve halbuki her kim Allaha dayanır, Allah için

vazifesini yaparsa ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ her halde Allah bir azîz ve hakîmdir.-

Binaenaleyh onun izzeti, ona i'timad edib dayananı tezlil etmez, onun hikmeti dostlarına rahmet ve sevab,

düşmanlarına da zillet ve ıkab ettirir. Mü'min ölse bile rahmeti rahmana kavuşur, hayatı ebediyye bulur.

Kâfir ise zelil-ü hasir olur gider. Ve netekim öyle diyib küffar ile beraber olanlar da o gün «Bedr» de hep

maktul düştüler ki: Kays ibni Velid ibni Mugire, Ebu Kays ibni Fâkih ibni Mugire ve Hâris ibni Zem'a

ibnil'esved ve Aliyy ibni Ümeyye ve Âs ibnilmünebbih ibnil'haccac bunlardan idi diye menkuldür.

50.

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ﴾

﴿وَأَذْبَارَهُمْ وَذُقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ ey muhatab, sen o küfredenleri Melekler

yüzlerine ve kıçlarına vurarak ve haydi yangın azâbını tadın bakalım 51.

﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيكُمْ﴾ bu sizin ellerinizin takdim ettiği cürmünüz

﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ ve Allah tealânın kullarına zulümkâr olmaması

sebebiyledir diye-

sh:»2418

rek canlarını alırken bir göreceksin idin ne müthiş, ne feci şey göreceksin -o sırada bunların o feci' halleri

merh ve meşhud değilmi idi? Ve o halde göreceksin idin diye görülmemiş bir tefzi' ile tasvir

buyurulmasının hikmeti nedir? Bu bilhassa onu gösteriyor ki kâfir bir nefsin bedeninden ruhu

kabzolunurken onun hakikatte görüb müşahede etmesi mümkün değildir. Bunu ihtar ederken şunu da işaret

ediyor ki kâfirin ruhu Dünyaya müteveccih iken bedeninden kabzolunduğu haleti nezi'de Dünyadan döner

Âhirete teveccüh eder ve halbuki küfründen dolayı âlemi Âhirette zulümattan başka bir şey müşahede

etmez. Dünyaya ve cismaniyata şiddetle mahabbetinden dolayı o vakit müfarekat anında bu ayrılıktan, bu

uzaklaşmadan öyle bir elem-ü hasret duyar ki yanar da yanar ve bu yanışla her türlü nurdan mahrum

olarak önünde azâb, ardında lâ'net o zulûmata atılır. Ve artık ba'sinde ve haşr-ü neşrinde de bu minval

üzere gider.

Bunların bu gidişi

﴿٥٢﴾ كَذَابٍ أَلْفَرَعُونَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ
اللَّهِ فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ
﴿٥٣﴾ ذَلِكَ بَانَ لِلَّهِ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ
حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾

sh:»2419

Meali Şerifi

Tıpkı Âli Fir'avnın ve onlardan evvelkilerin gidişi gibi Allahın âyetlerini tanımadılar da Allah kendilerini

günahlariyle tuttu alıverdi, çünkü Allah çok kuvvetli ve ıkabı pek şiddetlidir 52 Bu, şundan: bir kerre Allah bir

kavme in'am ettiği bir ni'meti onlar nefislerindeki sebebi değiştirciye kadar değiştirmiş değildir, bir de

Allah işitir, bilir 53

53. ﴿ذٰلِكَ﴾ Bu -ya'ni bu âdetin böyle olması, bütün bunların başlarına gelen ıkabın böyle

amellerine terettüb ettirilmesi ﴿بَانَ اللّٰهُ﴾ şu iki sebebledir ki Allah tealâ

﴿لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ﴾ bir kavme- bir hey'eti içtima'iyyeye

-in'am ettiği ni'meti değiştirci değildir ﴿حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ ta onlar

nefislerindeki değiştirciye kadar - ya'ni o ni'mete nail oldukları zaman nefislerinde ona vesile olan

miysakı fitrati ve ahlâk ve a'mali haseneyi kendilerini tağyir edinciye kadar Allahın o ni'meti doğrudan doğru

değiştirmek âdeti değildir. Âdeti ilâhiyye enfüsî esbab ile verdiği ni'metin tağyirini de yine esbabı

enfüsiyyeye rabetmiştir ki mes'uliyeti beşeriyye de buna terettüb eder. Bir bu

﴿وَإِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ bir de Allah muhakkak semî ve alîmdir. -Herkesin enfüsiyyatını

kavl-ü fi'lini bilir. Ve ona göre muahaze eder. Binaenaleyh akl-ü irade, küfr-ü iyman, ahlâk-u amel gibi

esbabı enfüsiyyeye müterettib olmyarak doğrudan doğru verilip alınan ni'metler bu mevzu'dan haricdir. Ve

hiç şüphe yok ki bu babda bütün esbabı enfüsiyyenin kıymeti, ni'met veya nıkmetini gösteren âyatı

ilâhiyyeyi tanıyıp tanımamakta toplanır, bir nefsin ahdi fitrati bozması ve kendi-

sh:»2420

ne varid olan delâil ve emaratı hakkı duymak ve tanımak istememesi elindeki ni'metin tagayyürüne sebep olacağı gibi bir kavmin de içinde veya dışında mevcut olub kendilerine ahkâmı ilâhiyyeyi tebliğ eden hak rehberlerini duymak ve tanımak istememesi nefsi içtimaîlerinde öyle bir bozukluktur ki ellerindeki ni'metin tağyirine sebep olur.

Bu tağyiri enfüsî:

﴿٥٤﴾ كَدَّابِ اَلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَاهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاغْرَقْنَا اَل فِرْعَوْنَ وَكُلَّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٥٤﴾

Meali Şerifi

Tıbkı ali Fir'avnin ve onlardan evvelkilerin gidişi gibi ki rablarının âyetlerini tekzib ettiler biz de

kendilerini günahlarıyla helâk ettik ve ali Fir'avni gark eyledik, hepsi de zalimdiler 54

54. ﴿كَذَّابٍ أَلٍ فِرْعَوْنُ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ Sûrei A'rafa bak

﴿وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ﴾ Bütün bunlar hep zalimler idi -nefislerinde küfr-ü tekzibi iyman-ü

tasdik yerine koymuş ve böyle tagyiri enfüsî ile kendi helâklerine sebep olub kendilerine zulmetmiş

kavmler idi.

Filvaki'

﴿٥٥﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا
يُؤْمِنُونَ ﴿٥٦﴾

sh:»2421

﴿٥٦﴾ الَّذِينَ عَاهَدتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ

وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ فَمَا تَتَّقَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِدَ بِهِمْ مَنْ
 خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً
 فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ﴿٥٩﴾
 وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٦٠﴾
 وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ
 عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ
 يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ
 لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ
 عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٢﴾ وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ
 يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ
 ﴿٦٣﴾ وَاللَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا
 أَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٤﴾

Bütün o debelenenlerin Allah'ında en şerlisi şol kimselerdir ki küfretmişlerdir de iymana gelmezler

55 Onlar ki kendilerinden muahede almışlardır da sonra her defasında ahidlerini nakzederler ve hiç çekinmezler, 56 onun için onları ne zaman harbde yakarlarsan kendileriyle arkalarındakileri ürgüt gerek ki ibret alırlar 57 Her hangi bir kavmden de bir hıyanet endişe edersen evvel emirde (nebzet) ahidlerini reddettiğini düpe düz kendilerini bildir, çünkü Allah hainleri sevmez 58 Ve o küfr edenler asla zannetmesinler ki ileri gitmişlerdir çünkü onlar âciz bırakamazlar 59 Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve cihad için beslenen atlardan hazırlık yapın, onunla hem Allah düşmanını korkutursunuz hem sizin düşmanınızı hem de onlardan başka diğerlerini ki onları verseniz ecri size tamamen ödenir, hiç de ziyan etmezsiniz 60 Ve eğer selme yanaşırlarsa sen de ona yanaş ve Allaha mütevekkil ol, çünkü işiden bilen ancak odur 61 Ve eğer sana hud'a yapmak isterlerse sana yetişecek Allahdır, odur ki seni nusratıyla ve mü'minlerle te'yid buyurdu 62 Ve kalblerinin arasını te'lif eyledi, yoksa yer yüzünde ne varsa hepsini sarf etse idin yine onların kalblerini te'lif edemezdin ve lâkin Allah onların beyinlerini te'lif buyurdu çünkü o biz azîz, hakîmdir. 63

56. ﴿الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ﴾ Onlar ki kendilerinden muahede aldın,
﴿ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ﴾ sonra da her defasında her

mua-

sh:»2423

hedede ahdı nakzederler ﴿وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ﴾ ve ederken bunlar sakınmazlar. Hiç pervasız ahdı nakzederler. Ve ahdı bozmak şenaatinden arlanıb sakınmak şanlarından değildir. Böyle bir şer, böyle bir dabbedirler. Eğer cüz'î idrâkleri saygıları olsa idi ahid bozmanın ne fena bir zulmi nefis olduğunu vüruk ve i'timada ve hukuk ve emniyeti beşerin vikayesine ne kadar münafi bulunduğunu hisseder, biraz olsun çekinirlerdi. Resulullah, Beni kureyza ile bir muahede yapmıştı, aleyhinde kimseye muâmele etmiyeceklerdi, ya'ni Resulullah aleyhinde kimseye muavenet ve muzaherette bulunmıyacaklardı böyle iken «Bedr» muharebesinde müşriklere silâh iane ettiler ve unuttuk hata ettik dediler, sonra bir muahede daha yaptı, onu da «Handak» vak'asında bozdular, reisleri Kâ'b ibni Eşref binib Mekkeye gitti, müşriklere ittifak akdetti, bu âyetin sebebi nüzulü bunlar olmuştur. Maamafih tefsiri Tebrizîde Kureyşten Abdüddar oğulları olduğu da menkuldür.

57. ﴿فَمَا تَتَّقَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ﴾ İmdi bunları -bu nakzı ahdedenleri- harbde

kat'iyyen yakalarsan ﴿فَشَرَّدَ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ﴾ bunlarla arkalarındakileri tağit muztarib et

-ya'ni bunları öyle bir tenkil et ki arkalarında nakzı ahd edecek olanlar ahid bozmaktan korksın kaçsın

uzaklaşsın ﴿لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ memuldür ki geridekileri tezekkür ederler- akıllanırlar.

Önlerindekiinden ibret alırlar da ahdın ve nakzı ahdın fenalığını unutmazlar.

58. ﴿وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً﴾ Bir de bir kavimden bir hiyanet vukuundan

kat'iyyen korkarsan -ya'ni muahede yapmış olduğun her hangi bir kavmin nakzı ahd edeceğini hisseder,

Delâil-ü emaratından sureti kat'iyyede anlar ve böyle hiyanetinden korkarsan

sh:»2424

﴿فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ doğru ve düz bir yolda açık olarak onlara nebzediver.

-Ahdlarını yüzlerine doğru açık bir yol üzerine fırlatıp ativer.

NEBZ, lugatte bir şeyi kaldırıb ativermektir ki şeri'de de bir Devletin muahidine karşı kat'ı münasebet

ihbar ve i'lân eylesidir. Ya'ni öyle korkulacak bir hiyaneti, alâmet ve delilini görüb anladığın takdirde

ahdin hukümsüzlüğüyle aranızda münasebeti kat'ylediğini i'tidal et. Bu suretle ahdin hukümsüzlüğü

tarafeyince resmen alesseviyye ma'lûm olsun da ona göre hareket edilsin ve ahid resmen bakî

farzedilirken böyle bir ihbar ve il'ân yapmaksızın doğrudan doğru ve sureti kat'ıyyede harbe girişiverme,

münacezei harbe başlama, zira ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾ muhakkak ki

Allah, hainleri sevmez -onların yaptığı gibi resmen muahid görünüb de gizlice nakzı ahde kalkışmak bir

hainlik olduğu gibi istikamet üzere neb-z-ü il'ân etmeden harbe girişivermek de bir hıyanet olacağından

bundan sakınmak lâzım gelir.

59. ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا﴾ Ve öyle küfretmiş olanlar aslâ

kendilerini sebketmiş -ya'ni kaçıp kurtulmuş arkalarından yetişilib yakalanamaz- zannetmesinler

﴿إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ﴾ her halde onlar i'caz edemezler. -Ne Allahı, ne seni, ne de

arkalarından koğalıyacak ehli adl-ü hakkı âciz bırakamazlar. Binaenaleyh neb-z-ü il'ân yapıldığı zaman

onlar önce nakzı ahde karar vermiş olmakla kendilerini daha evvel hazırlanmış, ileri gitmiş, hıyanetlerinin

cezasından kaçıp kurtulmuş zannetmesinler, siz de onları neb-z-ü il'ândan müteyakkız olurlar. Daha evvel

davranmış bulunurlar da kendilerine yetişmekten âciz kalırsınız zannında bulunmayın.- Netekim «ta» ile «

﴿لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ﴾ kiraetleri bu ma'nâda sarihtir.

sh:»2425

Sûrei «Maide» de «

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ
عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

bulmalıdır. Onun için bunları bilib gözeterek öyle nebzet 60.

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ﴾ ve ey

mü'minler, hepiniz onlar için her hangi bir kuvvetten ve bağlı atlardan gücünüzün yettiğini i'dad ediniz.

-Ya'ni harb için kuvvetlenmeğe sebep olacak her neye istitaatınız bulunur gücünüz yeterse hazırlayınız, her

zaman «Bedr» de olduğu gibi âletsiz ve hazırlıksız bulunmayınız ﴿تُرْهَبُونَ بِهِ﴾ bu i'dad bu

hazırlık ile ﴿عَدُّوا لِلَّهِ وَعَدُّوكُمْ﴾ Allahın ve sizin düşmanınız olan o düşmanları -o Mekke

kâfirlerini ﴿وَأَخْرَيْنَ مِنْ دُونِهِمْ﴾ ve onlardan başka daha diğerlerini ki

﴿لَا تَعْلَمُونَهُمْ﴾ onları siz bilmezsiniz ﴿اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ﴾ aynlerini veya derecei

adavetlerini ancak Allah bilir. Bütün bunları irhab eder, korkutur, sindirirsiniz. Ya'ni gücünüz yettiği kadar bu

irhabı yapacak bir halde kuvvet hazırlayınız

﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ve Allah yolunda her ne yeş

sarfederseniz ﴿يُوفَّ إِلَيْكُمْ﴾ size kâmilen ecri iyfa olunur.

﴿وَأَنْتُمْ لَا تُظَلَمُونَ﴾ ve siz zulme duçar edilmemezsiniz.- Ameliniz zayi' olmaz, her halde

semeratını iktitaf eder, sevabında zerre kadar tenkisa ma'ruz bırakılmazsınız. «

«أَتَتْ أَكْلَهَا وَلَمْ تُظَلِّمْ مِنْهُ شَيْئًا»

61. ﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ﴾ Ve eğer onlar -o nebz veya irhab üzerine- müsalemete

meylederlerse ﴿فَاجْنَحْ لَهَا﴾ sen de ona meylet -zira asıl maksad, harb değil silm-ü selâmettir:

netekim denilmiştir.

sh:»2426

السلام تأخذ منها مراضيت به والحرب يكفيك من انفاسها

جزع

Sulh-u müsalemet, bundan razı olduğunu alırsın, harb ise enfasından sana bir ceza' yeter. Onun için

meyli müsalemet karşısında sen de müsalemete meylet ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ ve Allaha

mütevekkil ol -muradları müsalemet ızhar ederek gizli bir hud'a yaparlar diye korkma

﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ her halde her şeyi işiten, bilen ancak odur.- Binaenaleyh

onların gizli kavillerini ve niyyetlerini işitip bilecek ve cezasını verecek olan da ancak Allahdır. Bunun

için:

62. ﴿وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ﴾ Şayed sana -sulh yüzü gösterib harb maksadını

güderek- hud'a etmek murad ederlerse ﴿فَإِنْ حَسِبَكَ اللَّهُ﴾ bilmiş ol ki senin kâfîn -sana

yetişecek nasıyrin- Allahdır. Zira ﴿هُوَ الَّذِي﴾ o kâfîrdir ki

﴿أَيْدِكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ﴾ seni nusratiyle ve bütün mü'minlerle te'yid etti 63.

﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ ve kalblerinin arasını te'lif eyledi -onların aralarında öyle beynunet,

açıklık ve yekdiğerine karşı öyle tenafür, taassub, birbiri hakkında kin ve hissi intikam vardı ki

﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ Arzdaki servetin hepsini sarf etmiş olsa idin

-ya'ni her hangi bir münfık bunu yapsa idi ﴿مَا أَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ kalbleri beyinde o

te'lifi yapamaz: o ülfet ve salâhı husule getiremezdin.- « بَيْنَ قُلُوبِهِمْ » Kaydı bilhassa şuna işaret

ediyor ki öyle bezli servet ile muhtelif insanları zahiren bir araya getirmek mümkün olabilirderse de kalblerin

vic-

sh:»2427

danların te'lif ve tevfikı bununla kabil olmaz. ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ﴾ Ve lâkin Allah

beyinlerini -kalbleriyle kalıblarıyla- te'lif etti- kudreti bahiresiyle aralarındaki açıklığı kaldırıp imanı tevhid ile

öyle bir mahabbet ve ülfet verdi ki vechi hakta zahir-ü batınları nefsi vahide gibi mü'telif, bünyanı mersus

gibi muhkem bir hey'eti ictimaiyye oldular. Bunlar islâm ile Resulullahı mütabaatten evvel beyinlerinde

gayz-u kin, hased ve rekabet, husumeti daime câri, bir yere gelmez, yekdiğerini katl-ü yağma eder muhtelif

kabâil ve ekvama mensub idiler. Alel'husus Ensari teşkil eden Eves ve Hazrec kabileleri arasında pek çok

husumet ve adavet cereyan etmiş ve öyle vak'alar olmuştu ki tarafeynin ekâbirini kırmış geçirmiş,

boyunlarını iğne ipliğe çevirmişti, vektaki Allah tealâ onlara bütün o adavet ve husumeti unutturdu, o gayz-u

huşuneti gönüllerinden sildi, yerine bir meveddeti tamme ve mahabbeti mütekabile kaim oldu. Hubbifillâh

ve mahabbeti Resulullah ile öyle bir tecazüb ve musâfâta erdiler ki hepsi bir yaydan atar oldular. Ensar

oldular Ensar ve Muhacirîn kardeş oldular, kardeşler Resulullah arkasında hakkın yekvücut bir müeyyidesi

oldular, oldular da « وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ » sirri zahir oldu

﴿ أَنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ şüphe yok ki o bir azîzdir ki kudretine yetişilmez iradesine karşı

gelinmez. Bir hakîmdir ki dilediğini nasıl teshir edeceğini bilir.

﴿ ٦٤ ﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ

sh:»2428

﴿ ٦٥ ﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ
مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ
يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿ ٦٦ ﴾
أَلَنْ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ
مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفِينَ

بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٦٧﴾ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ
لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ
يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٨﴾ لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ
سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٩﴾ فَكُلُوا مِمَّا
غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾

Meali Şerifi

Ey o Peygamber! Yetişir sana Allah arkanda gelen mü'minlerle 64 Ey o Peygamber! Mü'minleri cihade

teşvik eyle, eğer sizden sabredecek yirmi kişi olursa ikiyüze galebe ederler ve eğer sizden yüz kişi olursa o

küfredenlerden bi-

sh:»2429

rine galebe ederler, çünkü onlar hakkı ve akıbeti iyi idrâk etmez fıkhısız bir kavmdirler 65 Şimdi Allah

sizden yükü hafifletti ve bildi ki sizde bir za'f var, şimdi sizden sabredecek yüz kişi olursa iki yüze galebe

ederler, sizden bin olursa Allahın izniyle iki bine galebe ederler, ve Allah sabredenlerdir 66 Hiç bir

Peygamber için Arzda ağır basmadıkça esirleri olmak doğru değildir, siz, Dünya uruzunu istiyorsunuz Allah

ise Âhireti kazanmanızı dileyor ve Allah azîzdir hakîmdir 67 Eğer Allahdan bir yazı geçmiş olmasa idi

aldığınız fidyeden dolayı size mutlak büyük bir azâb dokunurdu 68 Artık elde ettiğiniz ganimetten halâl ve

hoş olarak yiyin ve Allaha korunun, çünkü Allah gafurdur rahîmdir 69

64.

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ Ey

nebiy, senin hasbin yeterin, Allahtır. Sana ittiba' eden mü'minlerle beraber. -Bunda iki ma'nâ muhtemeldir.

Birisi Allah, sana ve onlara yeter, ikincisi sana Allah ve onlar yeter. Binaenaleyh başka bir şeyden endişe

etmeyib Allaha sığınarak vazifenize bakınız demek olur. Bu âyetin Mekke'de otuz üç erkek ve altı kadından

sonra kırkinci olarak Hazreti Ömerin islâmı üzerine nâzil olduğu dahi söylenmiş ise de ekseriyetin

beyanına göre «Bedr» de kıtalden evvel beydade nâzil olmuştur.

65. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ﴾ Ey nebiyyi

ekrem, mü'minleri düşmanla kıtale tahrid et -iyice ta'lim ve terbiye ve tergıb-ü teşvik eyle. Burada balâda

geçen zahf-ü sebat âyetlerindeki itlakın bir tahsis ve takyidi vardır. Şöyle ki:

﴿إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ﴾ eğer sizden yirmi sabreden olursa

﴿يَغْلِبُوا مِائَتِينَ﴾ iki yüze galebe ederler

﴿وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾

sh:»2430

ve eğer sizden yüz -sabr eden- olursa kâfirlerden bine galebe ederler.- Binaenaleyh bu nisbete kadar

düşman karşısında sabr-ü sebat etsinler, bu nisbette ve böyle bir azm-ü iman ile harb-ü sabra alışsın

çalışsın, nusratı ilâhiyeye itimad edib mücahede eylesinler. Daha fazlasında mükellefiyyet yoktur. Ve

sabr-ü sebat emirleri gayrı mahdud da değildir. Bu nisbetin böyle iki fıkra adedle ifadesi iki nükteye

mebnidir. Birincisi ziyadei etmi'nan için bir takrirdir. Ya'ni bu nisbetin sade yirmi ve iki yüz gibi iki cemaati

kalileye munhasır olmayıp çoğaldıkca da aynı nisbetin cereyanını anlatmaktır. İkincisi bidayeti islâmdaki

teşkilâtı askeriyenin ezcai esasiyyesine işarettir. Demek olur ki iman, bir mü'mini kâfire karşı on kattan

fazla büyülten bir kuvvettir. Ve bu kuvvet sade ferdiyyetle değil lâakal yirmi kişilik bir vahidi ictimaî ile

tebarüz eyler.

﴿ذٰلِكَ﴾ Bu: bu galebe ﴿بَانَہُمْ قَوْمٌ لَا یَفْقَهُونَ﴾ çünkü o kâfirler, öyle bir

kavmdirler ki fıkıhları yoktur. -Mebde-ü maadi anlamazlar, Allaha ve Âhirete cahildirler. Harbleri, mü'minler

gibi Allah rızası için Allahın emrine imtisal ve ilâi kelimetullah niyet ve maksadiyle değildir. Bir hamiyeti

cahiliyye ve makasıdı Şeytaniyyeye tâbi olarak bagy-ü udvan için harb yaparlar. Nazarlarında hayati

Dünya her şey, hayati Âhire hiçtir. Kalbi kaviy ne azmi sahih ile cihada atılamazlar. Bu sebeble hayat-ü

harbin fıkhına âşina olan mü'minlerin biri onların onuna karşı koyub galebe etmeğe namzeddirler. Ve bu

iyman ve bu azm ile sabr-ü sebat edib bezli cühd eylemelidirler. Bundan anlaşılır ki sâbıkîni islâm ne büyük

bir kuvvei kudsiyye mazhar ve ne kadar ağır bir sabır mükellefiyeti içinde bulunuyormuşlar! Böyle bir

mazhariyyette bulunan üç yüz küsur kişilik «Bedr» mücahidlerinin karşısında

sh:»2431

bin kişilik Kureyş ordusu hakikaten ne kadar az bir kemmiyyet teşkil ediyormuş.

66. ﴿الَّذِينَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ﴾ Şimdi Allah sizden o teklifi çok hafifletti
﴿وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا﴾ ve filvaki' sizde bir za'f olduğunu bildi -ya'ni kudreti harbiyye

noktai nazarından içinizde bedenen veya sabr-ü basiretce bir za'fı olanlar bulunduğu ve binaenaleyh o derece sabr-ü tahammül teklifinin bundan böyle umum için muvafık olmadığı tahakkuk etti. Gerçi böyle olacağını Allah tealâ ezelde bilirdi. Fakat zamanı vukuu şimdi geldi ve bilfiil mütehakkık bulunduğu ma'lûm oldu, Müslimanlar tekessür ettikçe içlerinde zayıf olanlar da bulunduğundan ba'dema sadıkînde olduğu gibi birin ona kadar sabredib firar etmemesi ve ederse «

فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوِيَهُ جَهَنَّمُ» olacağı hakkındaki hukmi ilâhî tahfif

olunmuştur. Binaenaleyh ﴿فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ﴾ ba'dema sizden yüz aded

sabırlı olursa ﴿يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ﴾ iki yüze galebe ederler

﴿وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ve sizden bin

-sabırlı- olursa iki bine Allahın izniyle galebe ederler. ﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ ve Allah

sabredenlerle beraberdir. -Allahın nusratı için her halde sabır, şartı a'zamdır. Şu halde bundan böyle bire

iki nisbetinden fazla da sabredemiyenler firarî addolunmazlar. Fakat silâh ve mühimmatı bulunduğu halde

ikiden yüz çevirib kaçanlar «فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوِيَهُ جَهَنَّمُ» hükmüne

müstehk firarî olurlar. Ve bunda asgarî cüz'i tam, yüz kişilik bir bölük olarak mu'teberdir. Bundan anlaşılır ki

bu tahfif birin ona veya daha ziyadesine galebesi imkânını selb değil, ikiden fazlaya karşı sabr, ile harbın

vücubunu veya mendubiyetini nasihtir. Binaenaleyh müslimanlar iki kattan fazla bir düşmana karşı harbi

kabul etmemekten dolayı âsim olmazlar. Umumî istitaat mes'elesinde esas

sh:»2432

ikiye birdir. Maamafih sonradan da tarihi islâm biiznillâh birin on misline veya daha ziyâdesine galebesini

gösteren nice misallerle meşmudur. Velhasıl nusratı ilâhiyye, iman, hazırlık ve sabra göre mev'uddur.

Harbin netâicine gelelim:

67.

﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ﴾

Hiç bir Peygamber için Arzda ishan edinciye kadar esirleri olmak doğru değildir. -

اِثْحَانٌ = İSHAN aslında kalınlık demek olan sihan ve sehânetten kalınlaştırmak demektir, Sıklet de

sehanetin lâzımı olmak ı'tibariyle «falanı marazı veya cerîhası ağırlaştırdı; yerinden kımıldatmaz etti»

ma'nâsına « اِثْحَانُهُ الْمَرَضُ أَوْ الْجَرْحُ » denilir. Sonra bu ma'nâdan ahzile harbde

düşmanın esaslı kuvvatlerini iyiden iyiye vurarak ordusunu derin ve geniş bir surette cerahadar edib

kımıldanamıyacak bir hale koyacak derecede kat'ıyyen mağlûb etmeğe dahi ishan ta'bir olunur.

Binaenaleyh âyetin ma'hâsı şu olur: Hiç bir Peygamber için bulunduğu Arzda küfrü makhur ve islâmı ı'zaz

edecek surette ehli küfre kat'ıyyen galebe ile hak kuvvetinin istilâ ve istikrarını te'min ve yaptığı harbde

Allah düşmanlarını iyice kırıp kuvvetlerini kat'edinceye kadar esirleri bulunması, ya'ni askerinin esir tutmakla

iştigal etmesi doğru ve meşru' bir hareket değildir. İshan nasıl olduktan sonradır ki esir almak meşru'

olabilir. «

«حَتَّىٰ إِذَا أَتَخْتَمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَمَّا مِنَّا بَعْدُ وَأَمَّا فِدَاءً

Sûrei «Muhammed» e bak.

Öyle yapmakla ﴿تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا﴾ Siz, Dünya arazını murade diyorsunuz

-içinizde ishandan evvel esir tutmağa bakanlar, onun fidyesinden intifa' etmek, gelib geçici bir Dünya mali

ele geçirmek gibi Dünyevî bir maksad gözetirler. ﴿وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ﴾ Allah ise Âhireti

murâd ediyor.- Küfrün makhur olub dinin izzet bulmasını ve bu sayede Âhretinizin selâmet olmasını ve

binaenaleyh sevab ve

selâmeti uhreviyyeyi murad etmenizi emrediyor. Şu halde ishandan evvel esir almak isteyenler Allah

tealânın iradei emriyyesine, ya'ni rızasına muhalefet etmiş olurlar. ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

Halbuki Allah bir azîz, hakîmdir -emr-ü iradesine muhalefet etmenin sonu tehlikelidir. Emrinde mutlak bir

hikmet vardır. Bunun için öyle tam bir ishan hasil olmadan esir almak istemeniz Âhretiniz için tehlikeden

sâlim değildir. 68. ﴿لَوْ لَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ﴾ Allahdan bir kitab, sebkememiş

olsa idi.- İçtihadta bir hatadan dolayı itab etmemek veya ehli «Bedr» e azâb etmemek veya sarahaten

nehyedilmiş olmiyanları ta'zib etmemek gibi bir hukmi ilâhî Levhı mahfuzda yazılmış olmasa idi 69.

﴿لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ o aldığınız şeyde -ya'ni ahzettığınız esir

fidyeleri sebebiyle onun yerine- size mutlak büyük bir azâb dokunurdu. -Hâsılı «Bedr» muharebesinde esir

tutmakla meşgul olmak ve esirlerden fidye almak maksadını beslemek büyük bir tehlike idi, çünkü henüz

düşman ordusunda tam ishan hasil olmuş değil idi ve henüz şevketi islâm kalınlaşmamış idi. O sırada

düşmanın bir intibahı azîm bir felâket getirebilirdi. Fakat Allah muhafaza etti. Netekim umumiyetle bu

noktaya dikkat edilmediğinden dolayı bil'ahare «Uhud» muharebesinde zarar görüldü. Her halde «Bedr»

de esir ve fidye alınmamak daha sâlim olacaktı. Fakat mâdemki alındı ve Allah tehlikeden muhafaza

buyurdu binaenaleyh:

69. ﴿فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا﴾ Aldığınız o ganimetten halâl ve temiz

olarak yiyiniz -ya'ni mubahtır. Bu tekdiri ilâhî üzerine onun haram olduğunu zannetmeyiniz de bervechi

balâ ahkâmı mahsusasına riayet ederek intifa' ediniz ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ ve Allaha ittika

sh:»2434

ediniz: emrine ve nehyine muhalefetten sakınıb hatadan vikayesine sığınınız

﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ zira Allah, muhakkak gafur, rahîmdir.- Ya'ni ittika ettiğiniz

takdirde o hatayı: iznin vürudundan evvel fidayı mübah telâkkı etmek kusurunu mağfired eder ve tevbenizi

kabul edib sizi rahmetine mazhar eyler.

Şimdi:

﴿۷۰﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِنَّ

يَعْلَمُ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرُ
لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧١﴾ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ
خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧٢﴾
إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى
يُهَاجِرُوا وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى
قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٣﴾

sh:»2435

﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ
فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٤﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٥﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
مِنْ بَعْدِ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُوا

الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٠﴾

Meali Şerifi

Ey Peygamber, elinizdeki esirlere de ki: eğer Allah, sizin kalblerinizde bir hayır bilirse size sizden alınandan daha hayırlısını verir ve günahlarınızı mağfiret buyurur, Allah gafur, rahîmdir 70 Ve eğer sana hıyanet etmek isterlerse unutmasınlar ki bundan evvel Allaha hıyanet ettiler de kahredilmelerine imkân verdi, Allah alîm, hakîmdir 71 O kimseler ki iyman ettiler ve mühacir oldular ve mallarıyla, canları ile Allah yolunda mücadele eylediler ve o kimseler ki barındırdılar, ve yardıma koştular işte bunlar birbirlerinin velileridirler, iyman edib de hicret etmeyenler ise hicretlerine kadar sizin için onlara velâyet namına bir şey yoktur, bununla beraber eğer dinde yardımınızı isterlerse yardım etmek de üzerinize borcudur, ancak sizinle aralarında mîsak bulunan bir kavim aleyhine değil, Allah amellerinizi gözetiyor 72 Kâfir bulunanlar da yekdiğerinin veliyledir, böyle yapmazsanız yer yüzünde bir fitne ve bü-

sh:»2436

yük bir fesad olur 73 O kimseler ki iman edib hicret ettiler ve Allah yolunda cihada gittiler, ve o kimseler ki

iyvâ ettiler, yardıma koştular, işte bunlar hakkâ mü'minlerdir, bunlara bir mağfiret var ve kerîm bir rızık var

74 O kimseler ki sonradan iman ettiler ve hicret edib sizinle beraber mücahede yaptılar bunlar da

sizdendir, bir de erham sahibleri Allahın kitâbında birbirine daha yakındır, şüphe yok ki Allah her şeyi bilir

75

70. ﴿قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى﴾ - Burada esirlere gönüllerini

almak için hüsni suretle nasihat emrolunuyor. Hukmün umumî olduğunda şüphe yoktur. Fakat İbni Abbas

Hazretlerinin rivayetine göre sebebi nüzulü pederi Hazreti Abbas radiyallahü anhüma olmuştur. Şöyle ki:

«Bedr» günü Abbas da esir olmuştu ve beraberinde yirmi okiyye de altın vardı -ki bir okiyye kırk dirhem

ve mecmuu sekiz yüz dirhem demektir.- Bunu askere it'am için çıkarmıştı ve kendisi «Bedr» de Kureyş

ordusunun taâmını teahhüd eden on kişiden birisi idi, fakat nevbet kendisine gelmeden esir edilmişti.

Bunun üzerine Abbas demişti ki «ben müslim idim fakat bana ikrah ettiler». Aleyhissalâtü vesselâm da

buyurdu ki «dediğin doğru ise Allah sana ecrini verir ve lâkin zâhiri emrin aleyhimizde idi» Abbas, kendi

nakledib dedi ki «Bunun üzerine Resulullah o altını bana iade etmesini söyledim», amma, buyurdu:

«aleyhimizde istiane için alıb çıktığın şeyi, hayır» bundan başka Peygamber, iki birader zadem Akıl ibni Ebi

Talib ve Nevfel ibni Harisin fidyelerini de bana teklif etti, buna karşı Abbas «ya Muhammed, beni Kureyşten

dilenecek bir halde bıraktın» dedi, Resulullah «hani, buyurdu. Mekkenen çıkarken zevcen Ümmülfadle

teslim ettiğin ve ederken başımıza ne musibet geleceğini bilmem şayed bana bir hâdise olursa bu, senin

ve Abdullahın ve

sh:»2437

Ubeydullahın ve Fadlıdır dediğin altın nerede?» Abbas «ne biliyorsun?» dedi, Peygamber «rabbım haber

verdi» buyurdu, Abbas «şehadet ederim ki sen sadıksın ve « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » dır, Ve sen

onun abdi ve Resulüsün vallahi buna Allahtan başka kimse muttali' olmamıştı, ben onu gece karanlığında

teslim etmiş idim. Alimallah, ben senin nübüvvetin de şüphe ediyorum, şimdi mâdem ki bunu haber verdin

binaenaleyh şüphem kalmadı» dedi. Bir müddet sonra da Abbas -bu âyetin meâline işaretle- dedi ki

«Allah, bana o altınların yerine daha hayırlısın verdi, şimdi yirmi kölem var, en aşağısı yirmi binde

mudarabe yapıyor. Hem bana Zemzemi de verdi ki mukabilinde Mekkenin bütün emvalini verseler

istemem, bundan böyle de ben, rabbımın mağfiretine muntazır oluyorum».

72. ﴿أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ Bunlar, bu Muhacir'in ile Ensar

yekdiğerinin velileridirler. -Bir kısmının diğeri velâyeti vardır. Birbirine vâris olurlar. Ve işlerini ru'yet ve

tesviye ederler ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا﴾ iman edib de muhaceret etmemiş

olanlar- henüz dâri harb tâbiyyetinde bulunan mü'minler -ise

﴿مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا﴾ muhaceretleri vakı'

olunciya kadar sizin onlara velâyet namına bir şeyiniz yoktur- işlerine müdahale eyliyemezsiniz

﴿وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ maamafih sizden dinde nusrat isterlerse

﴿فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ﴾ yardım etmek de üzerinize vacibdir

﴿إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ﴾ meğer ki sizinle aralarında bir mısak

bulunan bir kavm aleyhine olsun -zira böyle bir kavme karşı o mü'minlere yardım ederek nakzı

ahdet-

mek câiz olmaz. Nasıl olabilir ki ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ dir. 73.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ kâfirler de ba'zıları ba'zılarının

velîleridir.- Sizinle değil, hepsinin de değil ba'zıları arasında miras ve muzaheret cereyan eder.

Binaenaleyh mü'minlerle alâkaları yoktur. Velev akrıba olsun mü'minle kâfir beyinde velâyet ve veraset

cereyan etmez. Bir de her kâfirin her kâfire de velâyet ve veraseti olmaz. İhtilâfı din ve ihtilâfı dâr ikisi de

irse mani'dir. ﴿إِلَّا تَفْعَلُوهُ﴾ eğer bunu yapmazsınız -birbirinize velâyet ve nusrat işlerini şu

beyan olunan esas dairesinde ta'yin ve tefrik ederek icra eylemez de karma karışık ederseniz

﴿تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾ yer yüzünde azîm bir fitne ve büyük bir

fesad olur.- Ki kühnünü takdir edemezsiniz. Bu beyanatta mü'minler: Muhacirîn-ü Ensar, gayri muhacir

kısımlarına taksim olunduktan ve beyinlerindeki alâkai muvaseletin esası gösterildikten sonra bunların

iymandaki mertebeleri kemallerini tahkik zımında buyuruluyor ki 74. ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ onlar ki

iyman ettiler ﴿وَهَاجَرُوا﴾ ve muhaceret eylediler -ya'ni kavmlerini, hısımlarını akrıbalarını, dâr-u

diyarlarını bırakıp vatanlarından çıktılar ﴿وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ve Allah yolunda

mücadele ettiler Allahın dini uğrunda Allah rızası için cehidlerini sarfetmek ve sabr-ü tahaammül ile

zahmetler çekip nefislerini it'ab eylemek hususunda müsabaka yaptılar. ﴿وَالَّذِينَ آوَا﴾ onlar

ki iyva eylediler- Resulüllâhı ve muhacirini kendi hanelerinden ve yerlerindne me'vâlar, meskenler tahsis

ederek iskân ettiler, yerleştirdiler ﴿وَنَصَرُوا﴾ ve nusrat ettiler -onlarla beraber olub

düş-

sh:»2439

manlarına karşı her vechile yardım ettiler, ensar oldular ﴿أُولَئِكَ﴾ işte bunlar- bu muhacirîn ve

ensar ﴿هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ ancak bunlardır ki hakkâ mü'minlerdir. -Bunlardır ki

iymanlarını sûrenin başında da beyan olunduğu üzere iyfayı muktezasiyle tahkik etmiş hakikate

erdirmişlerdir ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ bunlar içindir ki misalsiz bir mağfiret ve kerim

bir rızık vardır.- Bir rızık ki ne mes'uliyyeti var, ne minneti. Fakat bu «

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ kasrını mutlak ve bu gün mevcut olanlara münhasır bir kasrı

hakikî zannetmemelidir. Bu kasır, hicret farz iken dâri harbden hicret etmeyenlere nazaran izafîdir. Çünkü

75. ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ﴾ ba'demâ ya'ni sizin hicretinizden sonra

﴿وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ﴾ muhaceret edib

sizinle beraber mücahede edenler ﴿فَأُولَئِكَ﴾ imdi bunlar: bu üç sıfatla muttasıf olanlar da

﴿مِنْكُمْ﴾ sizdendir. -Size mülhak ve sizden ma'dud «تابعين باحسان» dırlar. Ey

mü'minler

﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾

maahaza bundan sonra zevil'erham kitâbullahda, ya'ni hukmi mirasta yekdiğerine evlâdır.- Ecanibden

akdemdir, vevlse zevil'erhamdan olsun, ya'ni bir kadın dolayısıyla karabeti bulunsun. Mü'min akriba

varken karabeti bulunmıyan ecanib şimdi siz de olduğu gibi mücerred uhuvveti diniyye ve hilf ile varis

olamaz. Ya'ni muhacirîn ile Ensar beyinde uhuvveti diniyye üzerine cereyan eden tevarüs bundan sonra

cari olmyacak mü'minler beyinde miras, akrabaya aid olacaktır. Ve işte hicreti ulâ ile sonraki hicretler

beyinde yegâne fark

sh:»2440

budur. Hicreti sâniye «Bedr» den sonra veya bu âyetin nüzulünden sonrası diyenler olmuş ise de esahhı

Hudeybiyyeden sonrasıdır.

﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ Şüphe yok ki Allah her şeye alîmdir. -Binaenaleyh

bu hukmün ve yukarıdan beri zikrolunan ahkâmın sirr-ü hikmetine de alîmdir. Bundan sonra gelecek Berae

ahkâmının da.